

วารสารวิจัยธรรมศึกษา

JOURNAL OF DHAMMASUKSA RESEARCH

ISSN 2730-1753 ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2561

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

วารสารวิจัยธรรมศึกษา

JOURNAL OF DHAMMASUKSA RESEARCH

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2561)

Vol. 1 No. 2 (July – December 2018)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นวารสารตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความหนังสือ และบทความวิชาการประเภทอื่นๆ
2. เพื่อเป็นสื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและนักวิชาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นวารสารเสนอองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามนุษย์ตามหลักการศึกษาเชิงพุทธศาสนาและศาสตร์ต่างๆ
4. เพื่อพัฒนาวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาและเป็นการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผลงานการวิจัยและบทความทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาและศาสนาต่างๆ รวมทั้งปรัชญาให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน TCI

เจ้าของ

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม (RESEARCH CENTER FOR DHAMMASUKSA PHRAPARIYATTIDHAMMA OF WATAWUTWIKASITARAM SCHOOL) ภูมิกุณแม่ชาล้ง ห้อง 305 เลขที่ 137 วัดอาวุธวิกสิตาราม ถนนจรัญสนิทวงศ์ 71 บางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร 0860864258

ที่ปรึกษา

พระเทพปัญญามุนี	เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
พระราชติลก, ดร.	ประธานกรรมการบริหารการศึกษา
พระศรีวินยาภรณ์, ดร.	เจ้าคณะแขวงบางพลัด
พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ	อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
พระมหาฉัตรชัย สุตตชโย, ผศ.ดร.	คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาบุญนา จานวีโร, ดร.	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.เนตร หงษ์ไกรเลิศ	มหาวิทยาลัยมหิดล
นาวาเอก นพดล บงกชกาญจน์	กรมยุทธศึกษาทหารเรือ

บรรณาธิการวารสาร

พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

กองบรรณาธิการวารสาร

พระบุญฤทธิ์ อภิปัญโญ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.มนัสวี ศรีนนท์	มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.ธเนศ เกษศิลป์	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.สุณี เวชประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช
พ.ต.ท.หญิง ปิยะนุช ศรีสรานุกรม	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
นายครรชิต มีซอ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

รศ.ดร.กฤต ศรียะอาจ	คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ณัฐพงษ์ มะลิซ้อน	วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผศ.ดร.คงสุภรณ์ แพ่งทรัพย์	คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.กฤตสุชิน พลแสน	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.กำธร เพี้ยเอี้ย	คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.ทวี เลี้ยวประโคน	คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.ประเวช วัฒนาแก้ว	คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.มนัสวี ศรีนนท์	สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.เมธา หริมเทพาธิป	สาขาวิชาปรัชญาและจริยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ดร.พระมหาสมเจต หลวงกัน	นักวิชาการศูนย์วิจัยธรรมศึกษา

ฝ่ายจัดรูปเล่ม/สมาชิกวารสาร

นายอริย์ธัช เลิศอมรไชยกิจ	นางคมณัฏ กฤดากร ณ อยุธยา
นางสาวพรทิพย์ พงษ์กิตติวงศ์	นางสาวณัฐปรีญา วิจิตรฐะพันธุ์

พิมพ์ที่

จี คลาส (G CLASS) เลขที่ 26/19 ศาลายา พุทธมณฑล นครปฐม 73170
โทร 028892223 โทรสาร 028893204 อีเมลล์ g_class@hotmail.com

บทบรรณาธิการ

การจัดพิมพ์วารสารวิจัยธรรมศึกษา ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ฉบับที่ 2 ในปี พ.ศ. 2561 ปีที่ 1 นี้ กองบรรณาธิการได้ดำเนินการให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน TCI เช่นที่ดำเนินการมาแล้วในฉบับที่ 1 โดยมีการตรวจประเมินผลงานวิชาการอย่างรอบด้านจากผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายหน่วยงาน เป็นผลงานที่ไม่ละเมิดจริยธรรมทางวิชาการ มีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ 2 รูป/คน ประเมิน 1 บทความ และผู้ทรงคุณวุฒิ 1 รูป/คน จะประเมินบทความได้เพียง 1 บทความเท่านั้น

วารสารวิจัยธรรมศึกษานี้ได้นำเสนอผลงานของนักวิชาการจากหน่วยงานต่างๆ ที่น่าสนใจดังนี้

1. **ทัศนะเรื่องคุณค่าทางสังคมในประเพณีสารทเดือนสิบ (The Perceptions of Social Value in Sard Deun Sib Festival)** โดย พระอนุพงษ์ ธนปาโล (คำเอี่ยม) สรุปว่า บทความนี้มีชื่อว่า ทัศนะเรื่องคุณค่าทางสังคมในประเพณีสารทเดือนสิบ (ชิงเปรต) ในการศึกษาทัศนะเรื่องคุณค่าทางสังคมในประเพณีสารทเดือนสิบ (ชิงเปรต) ซึ่งถือว่าเป็นประเพณี ที่มีมานานนับตั้งแต่สมัยยุคของราชวงศ์สุโขทัย ตามที่ปรากฏหลักฐานในหนังสือนางนพมาศ เนื่องจากศาสนาพราหมณ์แพร่เข้ามาในประเทศไทย คนไทยจึงรับประเพณีวันสารทมา จากศาสนาพราหมณ์ด้วย ดังปรากฏหลักฐานในหนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือน ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นประเพณีสำคัญที่จัดขึ้นเพื่อทำบุญอุทิศแก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว พระยาอนุมานราชชนนได้กล่าวไว้ในสารานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่าการชิงเปรตที่ปฏิบัติกันใน ประเพณีสารทเดือนสิบนี้ มีลักษณะคล้ายกับการทิ้งกระจาดของจีน แต่การทิ้งกระจาดของจีนมีเป้าหมายตรงกับ การตั้งเปรต-ชิงเปรตเพียงบางส่วนเท่านั้น กล่าวคือการทิ้งกระจาดของจีนเป็นการทิ้งทานให้แก่พวกผีไม่มี ญาติ ส่วนการชิงเปรตของไทยเป็นการอุทิศส่วนกุศลไปให้ทั้งผี (เปรต) ที่เป็นญาติพี่น้องของตนเอง และที่ไม่มี ญาติด้วย

2. **วิเคราะห์หลักสุนทรียศาสตร์ในประเพณีตักบาตรเที่ยงคืน (Analyze of Aesthetic Principles in the Midnight Giving Alms Tradition)** โดย พระประสาธน์ ขยายกรโต สรุปว่า ประเพณี ตักบาตรเที่ยงคืนเป็นประเพณีเก่าแก่ที่สืบทอดกันมานานกว่าร้อยปี โดยมีความเชื่อทางพุทธศาสนาเข้ามา เกี่ยวข้อง ซึ่งประวัติความเป็นมาที่แท้จริงเกิดขึ้นเมื่อใดและอย่างไรไม่สามารถสืบค้นได้ เพียงแต่พุทธศาสนิก ชาวเหนือได้สืบทอดความเชื่อกันมาอย่างยาวนานและถือปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในภาคเหนือของประเทศ ไทย

3. **การศึกษาวิเคราะห์เรื่องผู้บริหารในแนวคิดและทฤษฎีของพุทธปรัชญา (An Analytical Study of Concepts and Theories of the Administrator based on the Buddhist Philosophy)** โดย พระสุพัฒน์ ปุณณมโน สรุปว่า แนวคิดและทฤษฎีของพุทธปรัชญาเป็นหลักคำสอนที่พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อตรัสรู้แล้ว ก็ได้้นำออกมาเผยแผ่แก่ประชาชน พร้อมกันนี้ พระองค์ได้ทรงใช้หลักพุทธ ปรัชญาในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา จึงทำให้หลักคำสอนของพระพุทธองค์เป็นที่ยอมรับ เรื่อยมา แต่จากสถานการณ์ในยุคปัจจุบัน การพัฒนาด้านเทคโนโลยีได้รับการเน้นมากกว่าด้านอื่นๆ จนทำให้ เกิดการมองข้ามศีลธรรมจริยธรรม และทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมาอย่างมากมาย ตลอดทั้งการบริหารองค์กร ต่างๆ ก็ขาดประสิทธิภาพ ประสพความล้มเหลว ผู้บริหารและบุคลากรไร้คุณธรรมจริยธรรมด้วย ดังนั้น แนวคิดและทฤษฎีของพุทธปรัชญาจึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารองค์กรควรที่จะได้นำมาใช้ในองค์กร เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรและส่วนรวมนั่นเอง

4. ศึกษาวิเคราะห์ผู้บริหารในแนวคิดและทฤษฎีตะวันตกและตะวันออก (An Analytical Study on Concepts and Theories of Administrator in the Western and the Eastern) โดย พระมหาสุชาน ชาครธมโม สรุปว่า แนวคิดทั้ง 2 นั้นมีแนวทางที่ตรงข้ามกัน ได้แก่ ผู้บริหารตามแนวคิดแบบตะวันตกเน้นการมีอำนาจและวิสัยทัศน์ เป็นการบริหารแบบแยกส่วนและให้ความสำคัญเรื่องระบบงานตามหลักวิทยาศาสตร์ และมุ่งการเติบโตขององค์กรแบบก้าวกระโดด ส่วนผู้บริหารแบบตะวันออกมักมองการทำงานแบบองค์รวม ยึดค่านิยมทางสังคมเป็นบรรทัดฐาน เน้นระบบการทำงานแบบประนีประนอม และมุ่งให้ความสำคัญกับสมาชิกในองค์กร พร้อมกับการเจริญเติบโตขององค์กรอย่างยั่งยืนและมั่นคง

5. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธปรัชญาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (The Philosophy of Sufficiency Economy and Buddhist Philosophy for Sustainable Development) โดย มณีสวี ศรีนนท์ และ พระมหาหมขวินทร์ ปุริสุตโตโม พบว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นการนำเสนอถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ส่วนพุทธปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ สันโดษ 3 ได้แก่ ยถาลาภสันโดษ (ยินดีตามที่ได้) ยถาพลสันโดษ (ยินดีตามกำลัง) และ ยถาสารูปสันโดษ (ยินดีตามสมควร) ขรവാสาธรรม 4 ได้แก่ สัจจะ (ความจริง) ทมะ (การฝึกฝน) ขันติ (ความอดทน) จาคะ (ความเสียสละ)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	ค
สารบัญ	จ
ทัศนะเรื่องคุณค่าทางสังคมในประเพณีสารทเดือนสิบ (ชิงเปรต) (The Perceptions of Social Value in Sard Deun Sib Festival) พระอนุพงษ์ ธนปาโล	1
วิเคราะห์หลักสุนทรียศาสตร์ในประเพณีตักบาตรเที่ยงคืน (Analyze of Aesthetic Principles in the Midnight Giving Alms Tradition) พระประธาน ชยาภิโรโต	5
การศึกษาวิเคราะห์เรื่องผู้บริหารในแนวคิดและทฤษฎีของพุทธปรัชญา (An Analytical Study of Concepts and Theories of the Administrator based on the Buddhist Philosophy) พระสุพัฒน์ ปุณฺณมโน	10
ศึกษาวิเคราะห์ผู้บริหารในแนวคิดและทฤษฎีตะวันตกและตะวันออก (An Analytical Study on Concepts and Theories of Administrator in the Western and the Eastern) พระมหาสุขาน ชาครธมโม	21
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธปรัชญาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (The Philosophy of Sufficiency Economy and Buddhist Philosophy for Sustainable Development) มนัสวี ศรีนนท์ และ พระมหาหมขวินทร์ ปุริสุตโตโม	30
จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารวิจัยธรรมศึกษา ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม	35
การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารวิจัยธรรมศึกษา ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม	37

ทัศนะเรื่องคุณค่าทางสังคมในประเพณีสารทเดือนสิบ The Perceptions of Social Value in Sard Deun Sib Festival

พระอนุพงษ์ ธนปาโล

PhraAnupong Thapalo

สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา

Department of Buddhism and Philosophy

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Graduate School Mahamakut Buddhist University

E-mail : Anupong1889@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 3 มิถุนายน 2561

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 1 กรกฎาคม 2561

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 10 กรกฎาคม 2561

บทคัดย่อ

บทความนี้มีชื่อว่า ทัศนะเรื่องคุณค่าทางสังคมในประเพณีสารทเดือนสิบ (ชิงเปรต) ในการศึกษา ทัศนะเรื่องคุณค่าทางสังคมในประเพณีสารทเดือนสิบ (ชิงเปรต) ซึ่งถือว่าเป็นประเพณี ที่มีนานนับตั้งแต่สมัย ยุคของราชวงศ์สุโขทัย ตามที่ปรากฏหลักฐานในหนังสือนางนพมาศ เนื่องจากศาสนาพราหมณ์แพร่เข้ามาใน ประเทศไทย คนไทยจึงรับประเพณีวันสารทมาจากศาสนาพราหมณ์ด้วย ดังปรากฏหลักฐานในหนังสือพระราช พิธิสิบสองเดือน ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นประเพณีสำคัญที่จัด ขึ้นเพื่อทำบุญอุทิศแก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว พระยาอนุมานราชธนได้กล่าวไว้ในสารานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถานว่า การชิงเปรตที่ปฏิบัติกันในประเพณีสารทเดือนสิบนี้ มีลักษณะคล้ายกับการทิ้งกระจาด ของจีน แต่การทิ้งกระจาดของจีนมีเป้าหมายตรงกับการตั้งเปรต-ชิงเปรตเพียงบางส่วนเท่านั้น กล่าวคือการทิ้ง กระจาดของจีนเป็นการทิ้งทานให้แก่พวกผีไม่มีญาติ ส่วนการชิงเปรตของไทยเป็นการอุทิศส่วนกุศลไปให้ทั้งผี (เปรต) ที่เป็นญาติพี่น้องของตนเอง และที่ไม่มีญาติด้วย

คำสำคัญ: คุณค่าทางสังคม, ประเพณี, สารทเดือนสิบ

Abstract

This article is called Perceptions about the value of social In Sard Deun Sib Festival which is considered a tradition that has been around the Sukhothai era, according to the evidenced in a book of Noppamas. Since Brahmanism spread into Thailand therefore, Thai people accepted the tradition of Sart Day from Brahmanism as well as evidenced in a book of the twelve-month royal ritual tradition of his Majesty King Chulalongkorn. It is an important tradition dedicated to making merit to ancestors who have passed away. Phraya Anumanrachathon said in the Royal Encyclopedia that the competition is performed in the tradition tenth mount, there is similarly partly to the traditional chines charity ritual in terms

of making merit to non-relative spirits but the Sard Deun Sib is for relative and non-relative spirits.

Keywords: Social Value, Tradition, Sard Deun Sib

1. บทนำ

ชิงเปรต หรือสารทเดือนสิบ เป็นประเพณีของภาคใต้ที่กระทำกันในวันสารท เดือนสิบ เป็นประเพณีสำคัญที่จัดขึ้นเพื่อทำบุญอุทิศแก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว พระยาอนุมานราชธนได้กล่าวไว้ในสารานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556) การชิงเปรตที่ปฏิบัติกันในประเพณีสารทเดือนสิบ นี้ มีลักษณะคล้ายกับการทิ้งกระจาดของจีน แต่การทิ้งกระจาดของจีนมีเป้าหมายตรงกับการตั้งเปรต-ชิงเปรตเพียงบางส่วนเท่านั้น กล่าวคือการทิ้งกระจาดของจีนเป็นการทิ้งทานให้แก่พวกผีไม่มีญาติ ส่วนการชิงเปรตของไทยเป็นการอุทิศส่วนกุศลไปให้ทั้งผี (เปรต) ที่เป็นญาติพี่น้องของตนเอง และที่ไม่มีญาติด้วย (กรมศิลปากร, 2513)

ประเพณีสารทเป็นประเพณีที่คนไทยทั่วทุกภาคให้ความสำคัญในฐานะที่เป็นวันทำบุญในช่วงกลางเดือนสิบ มีเป้าหมายเพื่อทำบุญให้แก่ผู้ล่วงลับ ทั้งที่เป็นญาติและมีเชื้อ ชาวภาคใต้เรียกประเพณีนี้ว่า ประเพณีบุญเดือนสิบหรือเรียกตามทางราชการว่าสารทเดือนสิบ เชื่อว่าอาจจะมาจากพิธีศราทประจำปีของศาสนา พราหมณ์-ฮินดูที่เรียกว่าประเพณีปีตรปักษ์หรือโซลาศราท เนื่องจากมีความสอดคล้อง อยู่หลายด้าน อาทิ การนิยามความหมายของ “สารท” และ “เปรต” ที่มา การประกอบพิธี ในช่วงเวลาเดียวกันของทุกปี ขั้นตอนการประกอบพิธีที่ใกล้เคียงกัน อีกทั้งยังใช้เครื่อง อุทิศในเชิงสัญลักษณ์เช่นเดียวกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาจากมุมมองของพุทธศาสนาแล้วถือว่า ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่มีคุณค่าทางสังคมและจิตใจ ที่มุ่งเน้นในคำสอนเรื่องกรรมและการอุทิศส่วนบุญ (สุมาลัย กาลวิบูลย์, 2554) โดยประเพณีสารทเดือนสิบหรือประเพณีชิงเปรต ของไทยเรานั้น ซึ่งได้รับอิทธิพลด้านความเชื่อที่มาจากศาสนาพราหมณ์โดยมีการผสมผสานกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ที่เข้ามาในภายหลังโดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ดวงวิญญาณของบรรพชนและญาติที่ล่วงลับ ซึ่งได้รับการปล่อยตัวมาจากนรกเนื่องจากผลกรรมที่ตนได้เคยทำไว้ตอนที่ยังมีชีวิตอยู่โดยจะเริ่มปล่อยตัวจากนรกในทุกวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 เพื่อมาয়งโลกมนุษย์ในการมาขอรับส่วนบุญจากลูกหลานญาติพี่น้อง ที่ได้เตรียมการอุทิศไว้ให้เป็นการแสดงความกตัญญูทดแทนต่อผู้ล่วงลับ หรือที่เรียกกันว่า “วันรับตายาย” หรือเป็นวันบุญแรก หลังจากนั้นก็จะกลับไปยงนรกในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 “วันส่งตายาย” หรือเป็นวันบุญหลังหรือบุญใหญ่ ซึ่งวันนี้มีแห่กระจาดที่มีการบรรจุนมเดือนสิบอาหารแห้ง ของใช้ ผลไม้ และอื่นๆ พร้อมภัตตาหาร (ปันโต) ไปวัด เมื่อกระจาดถึงวัดแล้ว ก็จะร่วมกันประกอบพิธีทางศาสนา ถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์ เสร็จแล้วจะร่วมกัน “ตั้งเปรต” เพื่อแผ่ส่วนบุญกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยอาหารที่จะตั้งเปรตนั้น จะเป็นขนมเดือนสิบ ทั้ง 5 หรือ 6 อย่าง รวมถึงอาหารอื่นๆ และผลไม้ที่บรรพชนชอบตั้งเปรตเสร็จแล้ว พระสงฆ์จะสวดบังสุกุล โดยจับสายสิญจน์ที่ผูกไว้กับหลาเปรต เมื่อพิธีสงฆ์เสร็จสิ้น ผู้คนจะร่วมกัน “ชิงเปรต” ทั้งนี้ นอกจาก เพื่อความสนุกสนานแล้วยังมีความเชื่อว่า หากใครได้กินอาหารบนหลาเปรตจะได้รับกุศลแรง เป็นมงคลแก่ตนเองและครอบครัว หลังเสร็จสิ้นการชิงเปรตแล้วส่วนหนึ่งก็จะรับประทานอาหารที่แย่งร่วมกันที่วัดหรือต่างก็แยกย้ายกันกลับบ้านด้วยใจที่อิ่มบุญ ในช่วงเทศกาลประเพณีบุญสารทเดือนสิบนี้เอง อำเภอกะปง จังหวัดพังงา ได้จัดงานประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบขึ้นอย่างยิ่งใหญ่เป็นประจำทุกปี โดยกำหนดจัดงานก่อนวันทำบุญหลัง 2-3 วัน (15 ค่ำ เดือน 10) จำนวน 2 วัน 2 คืน ณ สนามกีฬาากลางหน้าที่ว่าการอำเภอกะปง และบริเวณศาลาเอนกประสงค์เทศบาลตำบลท่านา เพื่อส่งเสริมและสืบสานเอกลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป เพื่อเสริมสร้างความกตัญญูทดแทนต่อ

บรรพชนและความสามัคคีในหมู่คณะ สำหรับกิจกรรมในงาน ประกอบด้วย พิธีบวงสรวงพระนารายณ์พิธีสมโภชกระเจาต การประกวดตกแต่งกระเจาตและชบวนแห่ การประกวดธิดาวนสารท การประกวดร้องเพลงไทยลูกทุ่งและหุ่นน้อยแดนเซอร์ การประกวดทำขนมเดือนสิบภาคนักเรียน และประชาชน การประกวดทำขนมกาละแม การแข่งขันชกมวยไทยการจัดนิทรรศการและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน การแสดงทางศิลปวัฒนธรรมของนักเรียนและกลุ่มแม่บ้าน (เปรมจิต ชนะวงศ์, 2525)

2. พิธีกรรม

การตั้งเปรต และชิงเปรตจะกระทำกันในวันที่ยกหมรับไปวัด ไม่ว่าจะเป็นวันแรม 1 ค่ำ หรือ แรม 15 ค่ำ เดือนสิบ ก็ตาม ผู้ตั้งเปรตจะนำอาหารอีกส่วนหนึ่งไปเพื่อการตั้งเปรตด้วย อาหารที่ใช้ตั้งเปรตนี้ส่วนมากเป็นอาหารที่บรรพบุรุษที่เป็นเปรตชอบอย่างละนิดอย่างละหน่อย ขนมที่ไม่ขาดคือ ขนมลา ขนมพอง ขนมบ้า ขนมเบ้า (ดีซ่า) นอกจากขนมดังกล่าวแล้ว ยังมีของแห้งที่ใช้เป็นเสบียงกรังก็จัดฝากไปด้วย เช่น ข้าวสารหอม กระเทียม พริก เกลือ กะปิ น้ำตาล น้ำปลา กล้วย อ้อย มะพร้าว ด้าย เข็มเย็บผ้า ธูปเทียน นำลงจัดในหมรับ โดยเอาของแห้งรองกันและอยู่ภายใน ส่วนขนมทั้งหลายอยู่ชั้นนอก ปิดคลุมด้วยผืนลาทำเป็นรูปเจดีย์ ยอดแหลม หรือรูปอื่นแล้วแต่การประดิษฐ์ของผู้จัด ส่วนภาชนะที่ใช้ แต่เดิมนิยมใช้กระเชอหรือถาด นำหมรับที่จัดแล้วไปวัด รวมกันตั้งไว้บน "ร้านเปรต" ซึ่งสร้างไว้กลางวัดยกเสาสูง ต่อมาในระยะหลัง ๆ ร้านเปรตทำเป็นศาลา หลังคามุงจากหรือมุงกระเบื้องแล้วแต่ฐานะของวัด บางถิ่นจึงเรียก "หลาเปรต" บนร้านเปรตจะมีสายสิญจน์วงล้อมไว้รอบและต่อยาวไปจนถึงพระสงฆ์ที่นั่งอยู่ในวิหารที่เป็นที่ทำพิธีกรรม โดยสวดบังสุกุลอัฐิหรือกระดาษเขียนชื่อของผู้ตาย ซึ่งบุตรหลานนำมารวมกันในพิธีต่อหน้าพระสงฆ์ บุตรหลานจะกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญไปยังเปรตชนที่เป็นบรรพบุรุษ เมื่อเสร็จพิธีแล้ว เก็บสายสิญจน์ ขนมต่าง ๆ จะถูกแบ่งออกส่วนหนึ่งพร้อมกับของแห้งไว้ถวายพระ อีกส่วนหนึ่งให้เปรตชนที่พอมีกำลังเข้ามาเสพได้ ในขณะเดียวกันผู้ที่มาร่วมทำบุญทั้งหนุ่มสาว เฒ่าแก่ และโดยเฉพาะเด็ก ๆ จะเข้าไปรุมกันแย่งขนมที่ตั้งเปรตด้วยความสนุกสนาน และเชื่อกันต่อไปว่าขนมเหล่านี้ถ้านำไปหวานในสวนในนา จะทำให้พืชผลอุดมสมบูรณ์เพิ่มผลผลิตสูง โดยเฉพาะขนมเทียน บางแห่งนำไปติดไว้ตามต้นไม้ผลเพื่อให้มีผลตก หลังจากนั้น ก็มักมีผู้ใจบุญโปรยทาน โดยใช้เหรียญสตางค์โดยไปที่ละมากเหรียญ ตรงไปยังฝูงชน ที่เรียกว่า "หวานกำพริก" แย่งกันอย่างสนุกสนาน (เปรมจิต ชนะวงศ์, 2525)

3. ความสำคัญและคุณค่าทางสังคมและทางจิตใจ

ประเพณีสารทเดือนสิบมีสาระสำคัญและคุณค่าทางสังคม จิตใจ และวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมหลายประการ คือ เป็นการแสดงความกตัญญูตเวทีต่อบรรพบุรุษ โดยรำลึกถึงคุณความดีของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ที่ได้เลี้ยงดูลูกหลานและให้การศึกษาอบรมเป็นอย่างดี เพื่อตอบแทนบุญคุณดังกล่าวลูกหลานจึงทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ เป็นการเปิดโอกาสได้รวมญาติที่อยู่ห่างไกล ได้มาพบปะซักถามสารทุกข์สุกดิบต่อกัน และได้มีโอกาสทำบุญร่วมกัน เป็นการสร้างความสนิทสนมกลมเกลียวในหมู่ญาติ สร้างความสบายใจที่ได้ทำบุญ เป็นการเก็บพืชผลทางการเกษตรของตนไปทำบุญถวายพระ เพราะชาวบ้านอำเภอกะปง จังหวัดพังงามีอาชีพทางการเกษตรในช่วงปลายเดือนสิบเป็นระยะที่พืชพันธุ์ต่างๆ กำลังออกผล จึงได้เก็บพืชผลไปทำบุญ อันเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว เป็นการเก็บเสบียงอาหาร มีทั้งพืชผัก อาหารแห้ง อาหารสำเร็จรูป จัดนำไปถวายในรูปรับหรือสารับ เพื่อที่ทางวัดจะได้เก็บรักษาไว้เป็นเสบียงสำหรับพระภิกษุสงฆ์จะบิณฑบาตด้วยความยากลำบากเป็นการจัดงานรื่นเริงสนุกสนานประจำปี งานรื่นเริงจัดขึ้นเพราะความภาคภูมิใจ ความสุขใจ ความภูมิใจ ที่ได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษญาติมิตรที่ล่วงลับไปและเป็นการทำบุญในโอกาสที่ได้รับ

ผลผลิตทางการเกษตรและชื่นชมในผลผลิตที่ได้รับได้ร่วมกันจัดงานรื่นเริงเพื่อเฉลิมฉลองร่วมกัน งานเพื่อเฉลิมฉลองประเพณีสารทเดือนสิบของชาวอำเภอปะทิว ซึ่งนับเป็นงานมหกรรมอันยิ่งใหญ่งานหนึ่งของชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยประเพณีสารทเดือนสิบ นั้นเป็นประเพณีที่มีเอกลักษณ์ กิจกรรมที่ถือเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของประเพณีวันสารทเดือนสิบของอำเภอปะทิว คือกิจกรรมการแห่กระจาด จึงถือเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากวันสารทเดือนสิบของจังหวัดอื่นๆ ในภาคใต้ ชาวบ้านทุกหมู่บ้านในอำเภอปะทิว นำโดย ผู้นำท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกตำบล ร่วมกันจัดทำกระจาดประดับประดา ตกแต่งอย่างสวยงามหลังจากเสร็จภารกิจในการทำงานของแต่ละครอบครัวในแต่ละวันแล้ว ชาวบ้านก็จะมารวมตัวกันที่ศาลาเอนกประสงค์ของหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านเพื่อร่วมกันจัดทำกระจาด บ้างก็จัดทำกระจาด บ้างก็จัดทำอาหาร บ้างก็ร้องรำทำเพลง กันอย่างสนุกสนาน ซึ่งแสดงออกให้เห็นถึงความรัก ความสามัคคีของคนในชุมชนนอกจากจะมีการประกวดการตกแต่งกระจาดแล้ว ยังมีการประกวดขบวนแห่ด้วย (กระทรวงวัฒนธรรม, 2561)

4. บทสรุป

ตามที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด จึงทำให้เกิดความเข้าใจได้ดังนี้ ประเพณีสารทเดือนสิบ (ชิงเปรต) ถือได้ว่าเป็นประเพณีที่มีช้านาน นับตั้งแต่สมัยยุคของราชวงศ์สุโขทัย ดังที่ปรากฏหลักฐานในหนังสือนางนพมาศ เนื่องจากศาสนาพราหมณ์แพร่เข้ามาในประเทศไทยนั่นเอง ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าคนไทยรับประเพณีวันสารทมาจากศาสนาพราหมณ์ ตามที่ปรากฏหลักฐานในหนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือน ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สรุปแล้วการชิงเปรตของไทยจึงเป็นการอุทิศส่วนกุศลไปให้ทั้งผี (เปรต) ที่เป็นญาติพี่น้องของตนเองและที่ไม่มีญาติด้วย

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2513). **หนังสือนางนพมาศ หรือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์**. ธนบุรี: ศิลปา บรรณาการ.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2561). **พิธีสารทเดือนสิบ**. (ออนไลน์).
http://www.mculture.go.th/culture01/news/news-detail.php?news_id=189&land=th.
เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2561.
- ดิเรกพรตตะเสน. (2561). **สารทเดือนสิบ**. (ออนไลน์).
http://www.kathutim.com/main/index.php?option=com_content&view&id=137&stemmed=. เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2561.
- เปรมจิต ชนวงษ์. (2525). **เดือนสิบ 25 ที่ระลึกในการจัดงานเทศกาลเดือนสิบประจำปี 2525 ของจังหวัดนครศรีธรรมราช**. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2556). กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- สุมาลัย กาลวิบูลย์. (2554). **การศึกษาวิเคราะห์ประเพณีสารทเดือนสิบกับแนวคิดเรื่องกรรมและการอุทิศส่วนกุศลในพุทธศาสนานิกายเถรวาท**. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

วิเคราะห์หลักสุนทรียศาสตร์ในประเพณีตักบาตรเที่ยงคืน Analyze of Aesthetic Principles in the Midnight Giving Alms Tradition

พระประธาน ชยาภิรโต

Phra Prasan Chayapirato

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Graduate School Mahamakut Buddhist University

E-mail : danghu@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 11 มิถุนายน 2561

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 11 กรกฎาคม 2561

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 15 กรกฎาคม 2561

บทคัดย่อ

ประเพณีตักบาตรเที่ยงคืนเป็นประเพณีเก่าแก่ที่สืบทอดกันมานานกว่าร้อยปี โดยมีความเชื่อทางพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งประวัติความเป็นมาที่แท้จริงเกิดขึ้นเมื่อใด และอย่างไรไม่สามารถสืบค้นได้ เพียงแต่พุทธศาสนิกชนชาวไทยเห็นได้ว่าสืบทอดความเชื่อกันมาอย่างยาวนานและถือปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในภาคเหนือของประเทศไทย บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเชื่อประเพณีการตักบาตรเที่ยงคืนของพุทธศาสนิกชนชาวไทยว่าเป็นอย่างไร อาศัยอะไรเป็นเหตุความเชื่อ ความศรัทธาในประเพณีนี้ และได้วิเคราะห์ตามหลักสุนทรียศาสตร์ในประเพณีตักบาตรเที่ยงคืนไว้เพื่อเป็นความรู้แก่ผู้สนใจ

คำสำคัญ: หลักสุนทรียศาสตร์, ความศรัทธา, ประเพณีตักบาตรเที่ยงคืน

Abstract

The midnight giving alms tradition is an ancient tradition that has been passed on of over a hundred years with the Buddhist beliefs. There is unclear its true historical background and it cannot be searched. The northern Thai Buddhists have inherited the tradition for a long time and widely practicing in the northern region of Thailand. Furthermore, the purpose of this article is to study the beliefs on the tradition beside the question; what is the reason for belief, faith in this tradition by analyzing according to the aesthetic principles.

Keywords: Aesthetic Principles, faith, the Midnight Giving Alms Tradition

1. บทนำ

มนุษย์มีวิถีชีวิตการดำรงอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่เหล่า มีพฤติกรรมและการอยู่ร่วมกันโดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของกลุ่มที่ถือปฏิบัติกันอย่างมีระเบียบแบบแผน ทำให้พฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มอยู่ในขอบเขตเดียวกัน มีลักษณะเดียวกัน มีกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนกลายเป็นเอกลักษณ์เป็นกฎระเบียบในการประพฤติปฏิบัติตน และมีความสำคัญต่อสังคมจนส่งผลต่อสังคมในด้านต่าง ไม่ว่าจะเป็น

การแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ศิลปกรรม กฎหมาย คุณธรรม และ ความเชื่อ ทำให้สมาชิกของกลุ่มสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ประเทศไทยเป็นดินแดนหนึ่งที่ได้ก่อตั้งเป็นอาณาจักรขึ้นโดยการรวมตัวของชนชาติที่มีความหลากหลายทางภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิต บนพื้นฐานแห่งความหลากหลายนี้มีลักษณะความเชื่อที่คล้ายคลึงสอดคล้องกันอยู่โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว จึงทำให้ประเทศไทยและคนไทยมีความพิเศษเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นแตกต่างจากสังคมอื่น ๆ ในแถบเดียวกัน ความงดงามของประเพณีต่าง ๆ ของคนไทยในทุกภูมิภาคที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนานได้หล่อหลอมให้คนในชาติรักสามัคคีหวงแหนความเป็นชาติไว้และจะดำรงส่งต่อไปแก่คนรุ่นหลังต่อไปเพื่อความมั่นคง ยั่งยืนสุขของประเทศชาติและคนในชาติ

ภาคเหนือดินแดนตอนบนสุดของประเทศไทยเป็นดินแดนที่ร่ำรวยด้วยธรรมชาติ มีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ที่เป็นจุดเด่นด้วยอากาศที่เยือกเย็น ป่าเขาลำเนาไพร น้ำตก และพืชพรรณนานาชนิด ล้วนเป็นมนต์เสน่ห์ดึงดูดให้ผู้คนหลั่งไหลไปเที่ยวชมในแต่ละปีมิได้ขาด อีกทั้งในอดีตดินแดนในภาคเหนือยังเคยเป็นอาณาจักรล้านนาอันรุ่งเรืองด้วยประเพณีวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีวิถีชีวิตของคนที่นี่ดำเนินไปอย่างเรียบง่าย สมถะ ยึดมั่นอยู่ในศีลธรรมอย่างเหนียวแน่นชวนให้มาศึกษาอย่างยิ่ง แม้กาลเวลาจะล่วงผ่านไปนานมาแล้ว แต่ดินแดนทางภาคเหนือก็ยังคงรักษาไว้ซึ่งความงดงามของขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดมาสู่คนยุคปัจจุบันได้อย่างลงตัว

2. พิธีตักบาตรเที่ยงคืน

ประเพณีตักบาตรเที่ยงคืน หรือที่คนภาคเหนือเรียก “วันเป็งปู้ด” เป็นประเพณีที่เก่าแก่สืบทอดปฏิบัติกันในภาคเหนือมาจากร้อยปี เป็นวัฒนธรรมล้านนาที่เป็นการผสมผสานระหว่างขนบธรรมเนียมของไทยลื้อในมณฑลยูนนานทางตอนใต้ของจีน ผสมกับวัฒนธรรมชาวไทยใหญ่ในรัฐฉานของพม่า (เจริญ ตันมหาพราน, 2541) จึงทำให้กลายเป็นประเพณีที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยประเพณีนี้จะจัดขึ้นในทุกปีที่มีวันขึ้น 15 ค่ำที่ตรงกับวันพุธโดยไม่เจาะจงว่าต้องอยู่ในเดือนใด พระภิกษุสามเณรทุกรูปจะออกบิณฑบาตในตอนเที่ยงคืน โดยมีความแตกต่างของการนับเวลา คือบางจังหวัดในภาคเหนือ เช่น จังหวัดเชียงใหม่จะตักบาตรคืนวันอังคาร หลังเวลา 00.00 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เข้าสู่วันพุธ ในขณะที่จังหวัดเชียงราย ลำปาง แม่ฮ่องสอนและแพร่ จะใส่บาตรในคืนวันพุธเวลา 24.00 น. เป็นต้นไป บรรดาพุทธศาสนิกชนชาวเหนือจะเตรียมข้าวสารอาหารแห้งไว้คอยใส่บาตรตั้งแต่หลังเที่ยงคืน โดยจะไปคอยใส่บาตรที่หน้าบ้าน ตามถนนสายต่าง ๆ หรือตามแยกใกล้ชุมชน ด้วยมีความเชื่อว่า ในคืนวันนั้นจะเป็นวันที่พระอุปคุตต์จะขึ้นมาจากสะดือทะเล แปลงกายเป็นสามเณรน้อย ออกโปรดสัตว์ หากผู้ใดได้ใส่บาตรกับพระอุปคุตต์แล้ว บุคคลนั้นจะประสบกับความโชคดี ร่ำรวยเป็นเศรษฐี บังเกิดแต่สิ่งที่เป็นสิริมงคลในชีวิต ดังนั้นเมื่อถึงคืนวันเพ็ญวันพุธครั้งใด คนภาคเหนือทุกคนจะไปคอยใส่บาตรตามเวลาดังกล่าวเพราะถือว่าได้อานิสงส์แรง

3. ความเป็นมาของประเพณีตักบาตรเที่ยงคืน

พระอุปคุตต์ เป็นพระที่ชาวพม่าศรัทธาให้ความเคารพนับถือกันมาก แม้กระทั่งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้มีพระราชมัญรูปหนึ่งนำพระอุปคุตต์มาถวาย โดยอ้างว่าเป็นพระพุทธรูปที่ทำให้ฝนตกได้ถ้านำไปสักการะอารธนาให้ถูกต้อง ชาวพม้ามักเรียกว่า “พระทักษิณสาขา” (เจริญ ตันมหาพราน, 2541) เมื่อมาถึงประเทศไทย ประชาชนคนไทยมักเรียกว่า “พระบัวเข็ม”

พระอุปัชฌาย์เถระนี้เป็นพระอรหันต์ผู้มีฤทธิ์มาก ท่านเกิดที่เมือง มฤรา ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยมุนา เป็นบุตรของพ่อค้าขายเครื่องหอม โดยก่อนที่บิดาจะแต่งงานนั้นได้ให้สัญญากับพระสณวาสีเถระ (พระสาณสัมภูตะ) ไว้ว่า ถ้ามีบุตรเป็นชายจะให้บรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ (เจริญ ตันมหาพราณ, 2541) เมื่อพ่อค้าเครื่องหอมได้แต่งงานและมีบุตรคนแรกเป็นชายแล้วกลับไม่ปฏิบัติตามคำสัญญา อ้างว่าต้องการให้ลูกชายคนโตช่วยดูแลกิจการทรัพย์สิน พ่อภรรยาพ่อค้าเครื่องหอมคลอดบุตรชายคนที่ 2 ก็ยังพูดบ่นเปื่อยว่าอยากให้บุตรคนนี้ออกไปเก็บหนี้สินตามหัวเมืองต่าง ๆ ต่อมาไม่นานพ่อค้าเครื่องหอมได้ภรรยาใหม่มาอีกคน ซึ่งก็ได้คลอดบุตรเป็นชายมีรูปร่างลักษณะงดงาม บิดามารดามีความรักใคร่เป็นนักหนาได้ตั้งชื่อว่าให้ว่า อุปัชฌาย์ แต่ทว่าบิดากลับเกลี้ยกล่อมสัญญาที่ให้ไว้กับพระสณวาสีเถระเสียสนิท ฝ่ายพระสณวาสีเถระก็ไม่ทวงถามสัญญากับพ่อค้าเครื่องหอม จนกระทั่งอุปัชฌาย์ได้เติบโตเป็นหนุ่ม ผู้เป็นบิดามารดาแก่ชราลงได้มอบกิจการค้าทั้งหมดให้อุปุชฌาย์ดูแล อุปัชฌาย์ทำการค้าขายได้เจริญรุ่งเรืองมาก จนมาวันหนึ่งพระสณวาสีเถระได้แวะมาที่ร้านขายเครื่องหอมของอุปัชฌาย์และได้กล่าวธรรมีกถาแก่อุปุชฌาย์ จนอุปัชฌาย์ได้ดวงตาเห็นธรรมบรรลุโสดาปัตติผล บิดาของอุปัชฌาย์จึงตัดสินใจอนุญาตให้อุปุชฌาย์ออกบวชได้เมื่อพระสณวาสีเถระมาทวงถามสัญญา พระสณวาสีเถระกับพระอุปัชฌาย์ได้ปฏิบัติเจริญวิปัสสนากรรมฐานจนได้บรรลุสำเร็จเป็นพระอรหันต์ในกาลต่อมา

สำหรับประวัติความเป็นมาของประเพณีตักบาตรเที่ยงคืนเกิดครั้งแรกขึ้นเมื่อใดไม่มีหลักฐานปรากฏ แต่พุทธศาสนิกชนชาวเหนือยังมีความเชื่อว่าพระอุปัชฌาย์เถระยังไม่ดับขันธนิพพาน ยังมีชีวิตอยู่และจำพรรษาอยู่ที่เสด็จโทยเลคคอปกปกรักราชพระพุทธศาสนาไว้ให้เจริญมั่นคง ดังนั้นทุกวันพุธที่ตรงกับขึ้น 15 คำท่านจะแปลงกายเป็นสามเณรมาโปรดพุทธศาสนิกชนในเขารุ่งอรุณให้ใส่บาตรสร้างบุญกุศลเพื่อความเจริญรุ่งเรืองอุดมด้วยโชคลาภร่ำรวยเป็นสิริมงคลและปราศจากภัยอันตรายทั้งปวง

4. วิเคราะห์หลักสุนทรียศาสตร์ในประเพณีตักบาตรเที่ยงคืน

การที่ประเพณีนี้ถือปฏิบัติกันมายาวนานและยังคงรักษาไว้ในภาคเหนือของประเทศไทย อาจเป็นเพราะอิทธิพลความเชื่อในพระพุทธศาสนาหายานที่แผ่ขยายในตอนใต้ของจีนที่มีบทบาทต่อชาวไทยลื้อทั้งในจีนและชาวรัฐฉานในพม่าที่อาณาจักรล้านนาได้รับเอามาเมื่อครั้งตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่าเป็นเวลาหลายร้อยปี ด้วยความเชื่อว่าพระโพธิสัตว์รวมถึงพระอรหันต์ด้วย ต้องสงเคราะห์ช่วยเหลือพุทธบริษัทให้ข้ามพ้นทะเลทุกข์ไปบังเกิดในแดนสุขาวดีก่อนตนเอง อีกทั้งเรื่องราวของพระอุปัชฌาย์เถระนั้นเป็นที่เคารพเลื่อมใสกันมากในพระพุทธศาสนาหายานแต่กลับมีบทบาทน้อยในพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ดังนั้นเพื่อเป็นการรักษาศรัทธาของพุทธศาสนิกชนชาวเหนือตลอดจนเพื่อธำรงรักษาพระพุทธศาสนาไว้จึงมีการอนุโลมให้ถือปฏิบัติกันสืบมา

ผลจากการถือปฏิบัติสืบทอดประเพณีตักบาตรเที่ยงคืนนี้ นอกเหนือจะก่อให้เกิดความสามัคคีของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเชื่อในประเพณีที่มีพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว มีพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักคำสอนในการสร้างชาติด้วยการรักษาศีล การให้ทาน เป็นการขัดเกลาจิตใจให้รู้จักเสียสละ มีเมตตา ยึดถือปฏิบัติตนเป็นคนดีของสังคมแล้ว ยังเป็นความงดงามที่ทำให้ผู้ประสบพบเห็นเกิดความปิติในศรัทธาของพุทธศาสนิกชนชาวเหนือที่มีต่อพระพุทธศาสนาด้วยการแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองที่เป็นเอกลักษณ์ มีความงดงามของเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับตามประเพณีวัฒนธรรมชาวเหนือไม่ว่าจะเป็นเด็กหนุ่มสาว คนเฒ่าคนแก่ ต่างนุ่งห่มด้วยผ้าทอมือสีสันทวยสดงดงาม มีอาหารคาวหวาน ดอกไม้ธูปเทียน ของแห้งที่เตรียมจัดใส่วางไว้ในภาชนะเงินบ้าง ภาชนะไม้บ้าง ต่างอวดสีสันทกแต่งด้วยดอกไม้ในภาชนะนั้น ๆ อย่างงดงาม ทุกคนยืนเป็นแถวเป็นระเบียบใส่บาตรพระภิกษุสามเณรด้วยใจอันยิ้มแย้มเบิกบานมีความสุข ส่วนพระภิกษุสงฆ์สามเณรนั้นก็ห่มผ้ารัดกุมมิดชิดสวยงามตามพระวินัยเดินเป็นแถวเพื่อรับศรัทธา

พุทธศาสนิก คือเป็นภาพที่หาดูหาชมได้ยากทำให้ผู้มาร่วมงานหรือผู้พบเห็นเกิดปีติความสนใจในความงดงามของประเพณีดังกล่าวที่เที่ยงคั่นนั้น เป็นบรรยากาศที่ก่อให้เกิดความสงบสุขร่มเย็นในสังคมนั้น ๆ อีกทั้งเป็นเอกลักษณ์ทางประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นมนต์เสน่ห์ดึงดูดให้ผู้คนมาเยือนเพื่อสืบสานความสวยงามสดงงามของประเพณีต่อไป

5. บทสรุป

ประเพณีดังกล่าวที่เที่ยงคั่นเป็นประเพณีที่เก่าแก่และสืบทอดเป็นที่นิยมถือปฏิบัติกันมาในภาคเหนือของประเทศไทยมายาวนานกว่าร้อยปี เป็นวัฒนธรรมล้านนาที่เป็นการผสมผสานระหว่างขนบธรรมเนียมของไทย ลื้อในมณฑลยูนนานทางตอนใต้ของจีน ผสมกับวัฒนธรรมชาวไทยใหญ่ในรัฐฉานของพม่า โดยประเพณีนี้จะจัดขึ้นในทุกปีที่มีวันขึ้น 15 ค่ำ ที่ตรงกับวันพุธโดยไม่เจาะจงว่าต้องอยู่ในเดือนใด พระภิกษุสามเณรทุกรูปจะออกบิณฑบาตในตอนเที่ยงคั่น โดยมีความแตกต่างของการนับเวลา คือบางจังหวัดในภาคเหนือ เช่น จังหวัดเชียงใหม่จะตักบาตรคืนวันอังคารหลังเวลา 00.00 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เข้าสู่วันพุธ ในขณะที่จังหวัดเชียงราย ลำปาง แม่ฮ่องสอน และแพร่ จะใส่บาตรในคืนวันพุธเวลา 24.00 น. เป็นต้นไป บรรดาพุทธศาสนิกชนชาวเหนือจะเตรียมข้าวสารอาหารแห้งไว้คอยใส่บาตรตั้งแต่หลังเที่ยงคั่น โดยจะไปคอยใส่บาตรที่หน้าบ้าน ตามถนนสายต่าง ๆ หรือตามแยกใกล้ชุมชน ด้วยมีความเชื่อว่า ในคืนวันนั้นจะเป็นวันที่พระอุปคุตต์จะขึ้นมาจากสะดือทะเล แปลงกายเป็นสามเณรน้อยออกโปรดสัตว์ หากผู้ใดได้ใส่บาตรกับพระอุปคุตต์แล้ว บุคคลนั้นจะประสบกับความโชคดี ร่ำรวยเป็นเศรษฐี บังเกิดแต่สิ่งที่เป็นสิริมงคลในชีวิต ดังนั้นเมื่อถึงคืนวันเพ็ญวันพุธครั้งใด คนภาคเหนือทุกคนจะไปคอยใส่บาตรตามเวลาดังกล่าวเพราะถือว่าได้อานิสงส์แรง

ถึงแม้ว่าการบิณฑบาตของพระภิกษุสามเณรในประเพณีดังกล่าวจะผิดพระธรรมวินัยตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ ประเพณีดังกล่าวอาจได้รับอิทธิพลความเชื่อทางพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานมาผสมผสานกับความเชื่อความศรัทธาในพระอุปคุตต์เถระก็อาจเป็นไปได้ จึงได้มีการอนุโลมผ่อนปรนให้ถือปฏิบัติกันเพื่อสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนชาวเหนือและเพื่อธำรงรักษาพระพุทธศาสนาไว้ อีกทั้งผลจากการถือปฏิบัติสืบทอดประเพณีดังกล่าวที่เที่ยงคั่นนี้ นอกจากจะก่อให้เกิดความสามัคคีของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเชื่อประเพณีที่มีพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นเครื่องหล่อหลอมให้ประชาชนมุ่งมั่นในการทำความดี ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีของสังคมตามแนวทางของพระพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นภาพความงดงามอันหาชมมิได้ของพุทธศาสนิกที่พร้อมเพรียงกันแต่งกายด้วยชุดพื้นเมือง ประดับประดาเตรียมข้าวปลาอาหารแห้งที่จะใส่บาตรให้สวยงามสดงงาม อีกทั้งความเป็นระเบียบของพระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกผู้ร่วมงาน เป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงความสงบสุขร่มเย็นในสังคมนั้น ๆ อีกทั้งเป็นเอกลักษณ์ทางประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นมนต์เสน่ห์ดึงดูดให้ผู้คนมาเยือนเพื่อนำไปยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติตามได้เป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

- เจริญ ตันมหาพราน . (2541) . **สารคดีชุดอนุรักษมรดกไทย ผอ.ปาเวณีบ้านเฮา**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ธารบัวแก้ว.
- เจริญ ตันมหาพราน . (2541) . **30 พิธีกรรมพิสดาร เล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท 2020 เวิลด์มีเดีย จำกัด.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี . (2561). <https://th.wikipedia.org/wiki/วันเพ็ญปຸດ>. เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2561.

การศึกษาวิเคราะห์เรื่องผู้บริหารในแนวคิดและทฤษฎีของพุทธปรัชญา
An Analytical Study of Concepts and Theories of the Administrator
based on the Buddhist Philosophy

พระสุพัฒน์ ปุณฺณมโน

Phra Supat Punyamano

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Email: Supatpunyamano@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 11 มิถุนายน 2561

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 1 กรกฎาคม 2561

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 11 กรกฎาคม 2561

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ มุ่งตอบคำถามเกี่ยวกับผู้บริหารตามแนวคิดและทฤษฎีของพุทธปรัชญา ซึ่งเมื่อสรุปแล้ว พบว่า แนวคิดและทฤษฎีของพุทธปรัชญาเป็นหลักคำสอนที่พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อตรัสรู้แล้ว ก็ได้นำออกมาเผยแผ่แก่ประชาชน พร้อมกันนี้ พระองค์ได้ทรงใช้หลักพุทธปรัชญาในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา จึงทำให้หลักคำสอนของพระพุทธองค์เป็นที่ยอมรับเรื่อยมา แต่จากสถานการณ์ในยุคปัจจุบัน การพัฒนาด้านเทคโนโลยีได้รับการเน้นมากกว่าด้านอื่นๆ จนทำให้เกิดการมองข้ามศีลธรรมจริยธรรม และทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมาอย่างมากมาย ตลอดทั้งการบริหารองค์กรต่างๆ ก็ขาดประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จล้มเหลว ผู้บริหารและบุคลากรไร้คุณธรรมจริยธรรมด้วย ดังนั้น แนวคิดและทฤษฎีของพุทธปรัชญาจึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารองค์กรควรที่จะได้นำมาใช้ในองค์กร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรและส่วนรวมนั่นเอง

คำสำคัญ: ผู้บริหาร, แนวคิดและทฤษฎี, พุทธปรัชญา

Abstract

This article focuses on answering questions about administrators according to the concepts and theories of Buddhist philosophy. The result of the study found that the concepts and theories of Buddhist philosophy are the doctrines that the Lord Buddha spread out to the people. Besides, he has used Buddhist philosophy in administrating the Sangha since his lifetime; therefore the Lord Buddha has been continually accepted. But now a day, the current situation people concentrate on technological development more than ever the past time. According to the result show that if people and society neglect to morals and ethics that would cause many social problems although the administration of organizations was ineffective and also the personnel was without morality and ethics as well. Therefore, the concepts and theories of Buddhist philosophy are necessary for the

administrator in the organization to apply in the administrating, therefore benefit of the organization and the general society.

Keywords: Management, Concepts and Theories, Buddhist Philosophy

1. บทนำ

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระปรีชาสามารถอันยอดเยี่ยมหลายประการเช่นที่มีในพระไตรปิฎกกล่าวไว้ 9 ประการ ที่เรียกว่า พุทธคุณ 9 ดังมีบทหนึ่งที่ว่า อรหิ สมมาสมพุทโธ พระองค์เป็นพระอรหันต์เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ เป็นต้น นอกจากนี้พระองค์ยังทรงมีพระคุณอันประเสริฐต่อโลก มากมาย โดยเฉพาะในด้านการบริหารพระพุทธานุภาพ จะทรงมีพุทธวิธีในการบริหารและการปกครองที่เป็นเลิศ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มากด้วยคุณสมบัติของนักบริหารและนักปกครองชั้นยอดของพระองค์ เพราะพระพุทธานุภาพที่กล่าวมาของพระองค์นั่นเอง จึงทำให้พระองค์สามารถประกาศพระพุทธศาสนาได้อย่างรวดเร็วและเป็นปึกแผ่นคงสืบทอดมาถึงเราทั้งหลายถึงทุกวันนี้

2. ความหมายของผู้บริหาร

เฮาส์ (House, 1996) แห่งมหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนีย มีความเห็นคล้อยจองกับทัศนะดังกล่าว โดยเห็นว่า ผู้บริหาร (Manager) คือ ผู้ใช้อำนาจทางการ (Authority) ซึ่งมากับตำแหน่งที่ได้รับแต่งตั้งเพื่อให้สมาชิกขององค์การยอมปฏิบัติตาม การบริหารจัดการจึง ประกอบด้วย การนำวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ของผู้นำลงสู่การปฏิบัติ การประสานงานและการจัดคนทำงานในองค์การ ตลอดจน การแก้ปัญหาประจำวัน ที่เกิดจากการปฏิบัติงาน

วิโรจน์ สารัตนะ(วิโรจน์ สารัตนะ, 2555) ให้ความหมายของคำว่า ผู้บริหารไว้ว่า ผู้บริหารหมายถึง บุคคลที่รับผิดชอบให้การปฏิบัติงานองค์การเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, 2557) ผู้บริหาร หมายถึง สมาชิกในองค์การที่มีหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากร และประสานภารกิจของบุคคลอื่นในองค์การให้ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้เป็นผู้แก้ปัญหาอุปสรรค จัดความยุ่งยากซับซ้อน ด้วยการปฏิบัติตามหลักการบริหารงานที่ดี โดยเน้นที่การวางแผน การจัดระเบียบ การควบคุม การรักษาระบบ และโครงสร้างองค์การให้เป็นไปตามปกติ ซึ่งมีชื่อเรียกต่างๆ กัน ได้แก่ ผู้ควบคุมงาน หัวหน้าแผนก หัวหน้าฝ่าย ผู้จัดการสาขา รองประธาน ประธาน กรรมการ กรรมการผู้จัดการ เป็นต้น แต่ผู้นำ (Leader) ให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงมุ่งสร้างสิ่งใหม่ ๆ พัฒนาปรับเปลี่ยน มองการณ์ไกล ทำทาสีสิ่งเดิม ๆ มุ่งทำในสิ่งที่ถูกต้อง และทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานไปได้ในทิศทางที่ถูกต้อง โดยคำนึงถึงพื้นฐานความเป็นมนุษย์ คุณค่า และใส่ใจในเรื่องของอารมณ์ด้วย อย่างไรก็ตามผู้บริหารที่ดีต้องมีคุณสมบัติของผู้นำด้วย ในการกล่าวถึงเรื่องการบริหาร จึงมีการใช้คำว่า ผู้นำ และผู้บริหารไปด้วยกัน การแบ่งเป็นระดับของผู้บริหารนั้นเป็นการพิจารณาในแง่ของความรับผิดชอบ (Responsibility) ว่ารับผิดชอบอะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด และต้องรับผิดชอบเรื่องสำคัญอย่างไร แต่การแบ่งประเภทของผู้บริหารจะพิจารณาในแง่ของอำนาจบังคับบัญชา (authority) ว่ากำหนดไว้อย่างไร ประเภทของผู้บริหารแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. **ผู้บริหารทำหน้าที่สั่งการ (Line Manager)** ผู้บริหารประเภทนี้ หากพิจารณาในด้านการใช้อำนาจก็คือ ผู้บริหารที่สามารถสั่งการให้บุคคลในหน่วยงานของตนเองได้ทุกเรื่อง ถ้าพิจารณาในแง่ของความรับผิดชอบก็คือ ผู้บริหารที่รับผิดชอบต่อความสำเร็จและความล้มเหลวขององค์การอำนาจของผู้บริหารนี้คือ กำกับ ดูแล สั่งการ ประเมิน ลงโทษ เลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง คนที่อยู่ในส่วนของผู้บริหารได้

ดังนั้น หัวหน้าหน่วยงานทุกหน่วยงานทุกหน่วยงานก็เป็น line manager ของหน่วยงานนั้นคือสามารถสั่งการบุคคลในหน่วยงานของตนเอง หากพิจารณาในแง่ของความรับผิดชอบก็จะระบุได้ว่า ฝ่ายขาย ฝ่ายผลิต ฝ่ายจัดซื้อ และฝ่ายการเงิน เป็น line ขององค์กรเป็นต้น

2. ผู้บริหารทำหน้าที่ให้คำแนะนำ (Staff Manager) อำนาจของผู้บริหารประเภทนี้ตรงกันข้ามกับผู้บริหารที่ทำหน้าที่สั่งการ คือ สั่งการไม่ได้แต่ให้คำแนะนำ ให้การปรึกษาแก่ผู้บริหารที่ทำหน้าที่สั่งการได้เท่านั้น มีความรับผิดชอบทางอ้อมต่อความสำเร็จและล้มเหลวขององค์กร ช่วยให้งานของฝ่ายต่าง ๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ที่ปรึกษาของฝ่ายการเงินให้คำแนะนำแก่ผู้จัดการฝ่ายการเงิน ที่ปรึกษาของฝ่ายผลิตให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้จัดการฝ่ายผลิตและที่ปรึกษาของฝ่ายขายให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้จัดการฝ่ายขายต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนเป็น staff ทั้งสิ้น หากพิจารณาในแง่ของความรับผิดชอบหน่วยงานที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้กับหน่วยงานอื่นในองค์กรเรียกว่าเป็นงาน staff ขององค์กร เช่น ฝ่ายบริหารงานบุคคล ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายกฎหมาย เป็นต้น ผู้จัดการของฝ่ายเหล่านี้ก็เป็น staff manager ขององค์กร แต่ผู้จัดการฝ่ายบริหารบุคคล ผู้จัดการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ผู้จัดการฝ่ายกฎหมายก็เป็น line manager ของหน่วยงานตนเพราะสั่งการคนในฝ่ายของตนเองได้

3. ผู้บริหารทำหน้าที่สั่งการเฉพาะด้าน (Functional Manager) ผู้บริหารประเภทนี้จะได้รับมอบหมายให้สั่งการได้เฉพาะเรื่องบางเรื่องเท่านั้น ซึ่งเป็นการช่วยบรรเทาภาระของผู้บริหารที่ทำหน้าที่สั่งการประกอบกับ Functional manager มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ได้รับมอบหมายจาก line manager ให้สั่งการเฉพาะด้านเท่านั้น

4. ผู้บริหารทั่วไป (General Manager) เป็นผู้บริหารที่สามารถสั่งการได้ทุกหน่วยงานขององค์กร มีความรับผิดชอบสูงและสั่งงานได้หลายหน้าที่ หลายกิจกรรมโดยไม่จำกัด ตามปกติแต่ละหน่วยงานมักจะมี ความรู้มีความเชี่ยวชาญในงานของหน่วยงานนั้น เช่น ผู้จัดการฝ่ายการเงินจะมีความรู้ทางการเงิน ศึกษาทางด้านการเงินหรืออบรมทางด้านการเงินมาก่อน จึงจะมาเป็นผู้บริหารและรับผิดชอบงานในฝ่ายการเงิน ทำนองเดียวกันผู้จัดการฝ่ายการตลาดก็มีความรู้ทางด้านการตลาด ผู้จัดการฝ่ายผลิตก็มีความรู้สามารถทางด้านการผลิตจึงจะได้รับการแต่งตั้งเป็น line manager ของฝ่ายตลาดและฝ่ายผลิต แต่สำหรับผู้บริหารทั่วไปก็อาจมีความรู้อย่างเดียวหรือหลายอย่างก็ได้แต่ไม่รู้ทุกอย่างก็ได้ เมื่อได้รับการแต่งตั้งเป็น general manager ก็จะต้องรับผิดชอบงานทุกอย่างทั้ง ๆ ที่งานบางอย่างอาจมีความรู้ไม่พอก็ได้ หากจะพิจารณาในแง่ของอำนาจบังคับบัญชา ผู้บริหารทั่วไปก็คือ line manager ของหน่วยงานทั้งหมดขององค์กรนั่นเอง

5. ผู้บริหาร (Administrator) หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ในตำแหน่งผู้บริหารขององค์กรที่ไม่มุ่งหวังผลกำไร เช่น องค์กรที่เป็นหน่วยราชการ องค์กรการกุศล ส่วนท้องถิ่น เทศบาล หรือ โรงพยาบาลของรัฐ เป็นต้น

จากความหมายของคำว่า ผู้บริหาร ข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหาร (Manager) คือ ผู้ใช้อำนาจทางการ (Authority) ซึ่งมากับตำแหน่งที่ได้รับแต่งตั้งเพื่อให้สมาชิกขององค์กรยอมปฏิบัติตาม และรับผิดชอบให้การปฏิบัติงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จัดสรรทรัพยากร และประสานภารกิจของบุคคลอื่นในองค์กรให้ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้เป็นผู้แก้ปัญหา อุปสรรค จัดความยุ่งยากซับซ้อน ด้วยการปฏิบัติตามหลักการบริหารงานที่ดี โดยเน้นที่การวางแผน การจัดระเบียบ การควบคุม การรักษาระบบ และโครงสร้างองค์กรให้เป็นไปตามปกติ

3. ความหมายของการบริหาร

คำว่า บริหาร ตรงกับภาษาบาลีว่า “ปริหร” เป็นคำแสดงความหมายถึง ลักษณะของการปกครองว่าเป็นการนำสังคมหรือหมู่คณะให้ดำเนินไปโดยสมบูรณ์ นำหมู่คณะให้พัฒนาไปพร้อมกัน “ปริหร” อาจบ่งถึงความหมายที่ว่า การแบ่งงาน การกระจายอำนาจ หรือการที่สมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมในการปกครองหมู่คณะก็ได้ ในพระไตรปิฎกมักจะใช้คำว่า “ปริหร” กับกลุ่มสังคม เช่น “อหิ ภิกขุสงฆ์ ปริหริสสามิ” เราจักปกครองภิกษุสงฆ์ (ที.ม. 10/ 93 /86) เป็นต้น กิติ ตยัคคานนท์ กล่าวว่า “การบริหารคืองานของผู้นำหรือของผู้บริหารที่กระทำเพื่อให้กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกันทำงานให้สำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ” หน้าที่ของนักบริหารปรากฏอยู่ในคำจำกัดความที่พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต, 2541) กล่าวไว้ว่า “การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น” จากการใช้ความหมายของคำว่า บริหารจะเห็นได้ว่า การบริหาร (Administration) เป็นคำที่มีความหมายคล้ายคลึงหรือเหมือนกับคำว่า การจัดการ (Management) นอกจากสองศัพท์นี้จะมีลักษณะใกล้เคียงกันแล้ว ยังมีศัพท์อื่น ๆ อีกมากที่นำมาใช้ผสมปนเปกันไป เช่น การบริหารรัฐกิจ สาธารณบริหาร หรือ รัฐประศาสนศาสตร์ซึ่งถือว่าเป็นสาขาหนึ่งของรัฐศาสตร์ การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เพราะการบริหารสามารถเรียนรู้และฝึกฝนเพิ่มเติมได้ แต่ในขณะเดียวกันการบริหารงานก็ต้องใช้ความรู้อันเป็นระบบที่เชื่อถือได้ร่วมกับการใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้งานบรรลุผลโดยได้ทั้งงานและได้ทั้งน้ำใจจากผู้ร่วมงานหลักการบริหารที่เราทั้งหลายมักจะนำมาใช้ในการบริหารงานนั้นมักจะนำแนวคิดหรือทฤษฎีของต่างประเทศมาใช้เป็นส่วนใหญ่ ดังที่กูลิคและเออร์วิค (Gulick and Urwick) จาก Management Theory and Practice ของเดล (Dale) ได้กล่าวถึงการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จผู้บริหารควรใช้กระบวนการบริหารงาน (Process of Management) 7 ประการ (POSDCRB) คือ (<http://kitmeaninoflife.blogspot.com/2008/08/blog-post.html>)

1. การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดลำดับกิจกรรมที่จะต้องกระทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการขององค์การ หรือหน่วยงาน หรือการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงความยุ่งยากหรืออุปสรรคที่พึงจะมีหรือการกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

การกำหนดให้มีแผนงานเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการใช้ปัญญาของมนุษย์และใช้ความเพียรพยายามที่จะนำทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์การวางแผนที่ดีย่อมทำให้ประสบผลสำเร็จถึงครึ่งหนึ่งแล้วดังคำภีร์ยุทธศาสตร์ของซุนวูที่ว่า “รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้ง ชนะร้อยครั้ง” เป็นการกล่าวให้เห็นถึงความสำคัญในการวางแผนที่ดีของแม่ทัพหรือผู้บริหาร ย่อมทำให้รบชนะศัตรู อย่างไรก็ตามการวางแผนงานที่ดีต้องอาศัยข้อเท็จจริง สถิติ ข้อมูลต่าง ๆ ทั้งอดีต และปัจจุบันนำมาร่วมพิจารณาประกอบการวางแผนด้วย ซึ่งการวางแผนเปรียบเสมือนการทำนายอนาคต จึงเป็นไปตามหลักจักษุมหาของพระพุทธองค์

2. การจัดองค์การ (Organizing) คือ การกำหนดตำแหน่งสายการบังคับบัญชาในองค์การ มีตำแหน่งอะไรบ้าง แต่ละตำแหน่งมีอำนาจหน้าที่อย่างไร ใครสั่งการใคร ซึ่งเป็นไปตามสายงาน

3. การจัดอัตรากำลัง (Staffing) หมายถึง การสรรหาบุคคลเข้าทำงานในองค์การตามตำแหน่งหน้าที่ที่กำหนดไว้ โดยใช้หลักการใช้คนให้เหมาะกับงาน (Put the right man on the right job) เพื่อให้ทุกคนทำงานตามความสามารถและเกิดประโยชน์ต่อองค์การ ซึ่งคล้ายคลึงกับสัปบุริสธรรม ซึ่งพระพุทธเจ้าท่านสอนว่า คนมีหลายประเภทมีจริตแตกต่างกัน ต้องใช้คนให้เหมาะกับจริตของแต่ละคน (จริตก็คือนิสัย)

4. การอำนวยการ (Directing) หมายถึง การกำกับ สั่งการและมอบหมายงานให้แก่ฝ่ายหรือแต่ละงานนำไปปฏิบัติตามแผนหรือเป้าหมายที่วางไว้

5. การประสานงาน (Coordinating) เป็นการติดตามฝ่ายหรืองานต่าง ๆ ว่าได้ดำเนินการถึงไหน มีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้นที่ใดเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ร่วมงานละทิ้งงานหรือทุจริตต่อหน้าที่ซึ่งเป็นไปตามหลักการบริหารนิรนามโดยผู้บริหารต้องหมั่นประชุมผู้ร่วมงาน

6. การรายงาน (Reporting) เป็นการรายงานผลงานที่ได้ดำเนินการไปแล้วว่าประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง ซึ่งเป็นการควบคุมการทำงานอย่างมีหลักฐาน (การรายงาน) เพื่อการปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นไปตามหลักการบริหารนิรนาม[3]เช่นกัน

7. การงบประมาณ (Budgeting) เป็นการจัดทำรายการเงินในการดำเนินงานต่าง ๆ และรายงานเงินที่คงเหลือ เพื่อการวางแผนทางการเงิน (Fiscal Planning) และการควบคุมการใช้เงิน ซึ่งเป็นไปตามหลักจรรยาบรรณและหลักวิธี

จากความหมายของการบริหารที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหาร เป็นการนำสังคมหรือหมู่คณะให้ดำเนินไปโดยสมบูรณ์ นำหมู่คณะให้พัฒนาไปพร้อมกัน รวมถึงการแบ่งงาน การกระจายอำนาจการบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ การบริหารสามารถเรียนรู้และฝึกฝนเพิ่มเติมได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องใช้ความรู้อันเป็นระบบที่เชื่อถือได้ร่วมกับการใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้งานบรรลุผลโดยได้ทั้งงานและได้ทั้งน้ำใจจากผู้ร่วมงาน

4. คุณลักษณะของนักบริหาร

นักบริหารจะต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพุทฺธปาปณิกสูตร (อง. ตก. 20/ 458/ 133-134) ดังนี้

1. จกขุมา หมายถึง ต้องมีปัญญามองการณ์ไกล ต้องเป็นผู้ฉลาดสามารถในการวางแผนและฉลาดในการใช้คนคุณลักษณะข้อนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conceptual Skill

2. วิรุโ หมายถึง ต้องเป็นผู้มีความสามารถในการจัดการธุระต่าง ๆ หรือกิจการทั้งปวงได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ข้อนี้ตรงกับคำว่า Technical Skill

3. นิสสยสมปนโน หมายถึง เป็นผู้มีความสัมพันธ์ดีกับเพื่อนร่วมงาน และบุคคลอื่น ซึ่งเป็นทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ข้อนี้ตรงกับคำว่า Human Relation Skill คุณลักษณะทั้ง 3 ประการนี้มีความสำคัญมากน้อยต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความแตกต่างของนักบริหารถ้าเป็นนักบริหารระดับสูงต้องรับผิดชอบในการวางแผนและควบคุมคนเป็นจำนวนมาก คุณลักษณะข้อที่ 1 (จกขุมา) และข้อที่ 3 (นิสสยสมปนโน) สำคัญมาก ส่วนข้อที่ 2 (วิรุโ) มีความสำคัญน้อยลงมา เพราะผู้บริหารระดับสูงสามารถมอบหมายงานด้านเทคนิค หรือวิชาการให้ผู้ร่วมงานไปดำเนินการแทนได้ตามความสามารถและความเหมาะสมของผู้นั้นสำหรับผู้บริหารระดับกลาง คุณลักษณะทั้ง 3 ข้อ (จกขุมา วิรุโและนิสสยสมปนโน) มีความสำคัญเท่า ๆ กัน กล่าวคือผู้บริหารระดับกลางจะต้องมีความชำนาญเฉพาะด้าน และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ร่วมงาน ในขณะเดียวกันก็ต้องมีปัญญาที่จะมองการณ์ไกลหรือการวางแผนงานในอนาคตและวางแผนตัวเองเพื่อที่จะเป็นผู้บริหารระดับสูงต่อไปสำหรับผู้บริหารระดับต้น จะต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะข้อ 2 (วิรุโ) และข้อ 3 (นิสสยสมปนโน) เพราะต้องลงมือปฏิบัติงานร่วมกับผู้ร่วมงานหรือทีมงานอย่างใกล้ชิด แต่อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารระดับต้นจำเป็นต้องพัฒนาคุณลักษณะข้อ 1 (จกขุมา) ไปด้วย ก็คือ การพัฒนาปัญญาเพื่อเตรียมพร้อมเลื่อนขั้นสู่ตำแหน่งผู้บริหารระดับกลางต่อไปจากคุณลักษณะและทักษะของผู้บริหารระดับต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวถึงนั้น

5. หลักธรรมสำหรับการบริหาร

ในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติสำหรับนักบริหารหรือนักปกครองที่มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองหมู่คณะ บริหารกิจการของหมู่คณะหรือประเทศชาติไว้อย่างมากมาย เพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้บริหารนั้นได้ใช้อำนาจหน้าที่ เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง พระพุทธเจ้าทรงเน้นถึงความสำคัญของผู้ปกครองหรือผู้บริหารเป็นอย่างมากที่จะต้องประพฤติให้เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ฉะนั้นหลักในการบริหารตามแนวพุทธศาสนาสามารถสรุปได้ 3 ประการ คือ

1. **การบริหารตน** เป็นหลักการที่ว่าผู้บริหารที่ดี ต้องสามารถบริหารควบคุมตนเองให้ดีเสียก่อน จึงจะสามารถบริหารคนอื่นได้ดี

2. **บริหารคน** เมื่อผู้บริหารสามารถบริหารตนได้ดีแล้ว ก็จะพัฒนาไปสู่การบริหารบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชา

3. **บริหารงาน** คนกับงานเป็นสิ่งที่คู่กัน ถ้านักบริหารสามารถจัดการกับตนเอง คนได้ดีก็จะนำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารงานอย่างแน่นอนหลักธรรมสำคัญที่ผู้บริหารหรือผู้ที่เตรียมตัว เพื่อเป็นผู้บริหารควรพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือ พัฒนาตน พัฒนาคณะ และพัฒนางาน เพราะการพัฒนาทั้ง 3 ด้านนั้น จะสร้างความสุขให้แก่ตนเองและสังคม ทำอย่างไรจะพัฒนาได้ทั้ง 3 ด้าน พระพิพิธธรรมสุนทร วัดสุทัศน์เทพวรารามได้นำเสนอหลักธรรมในการบริหาร ซึ่งจะทำให้การบริหารตน บริหารคนและบริหารงาน บรรลุความสำเร็จสมความประสงค์ไว้ 11 ประการ คือ

1. **ส่งเสริมความรู้** สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนบริษัทของพระองค์ให้ทุกคนมีความรู้ การสอนคนนั้นต้องจัดทำเป็นบว 4 เหล่า (อง.จตุก 21/ 183/ 133) คือให้ความรู้ตามลักษณะภูมิปัญญา ดังนี้

2. **อยู่อย่างเสียสละ** ผู้บริหารต้องรู้สึกเสียสละให้กับลูกน้อง เช่นต้องมีสังคหวัตถุ 4 (อง.จตุก 21/ 42/ 32) คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา

3. **กระจายตำแหน่งงาน** อำนาจของงานนั้นไม่ใช่อยู่ที่รวมอำนาจผู้บริหารหลายคนประสบความสำเร็จล้มเหลว เพราะไม่ยอมแบ่งอำนาจลงไปการกระจายอำนาจภารกิจ เป็นสิ่งจำเป็นในการบริหารนโยบายแบบ TQC ก็เน้นการกระจายนโยบาย (Policy Deployment) โดยการกระจายงาน กระจายอำนาจ และกระจายภารกิจ การไม่กระจายงานทำให้งานไม่ทัน เพราะมีงานมาก ต้องใช้หลาย ๆ คนช่วยกันและทำงานเป็นทีมลองมาพิจารณาต้นไม้ ต้นไม้ มีลำต้น มีราก มีกิ่งก้านสาขา และมีหน้าที่ต่างกัน และสร้างความสมดุลด้วย มิเช่นนั้นต้นจะเอียงจะล้มในที่สุดสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ทรงกระจายตำแหน่งงานมี 80 พระอรหันต์เอกเรียกว่า เอตทัคคะ หรือ อสีติมหาสาวก ที่มีความเป็นเลิศในด้านต่าง ๆ เช่น พระโมคคัลลานะ ทรงยกย่องว่ามีฤทธิ์เสมอด้วยพระองค์พระสารีบุตร ทรงยกย่องว่ามีปัญญาเสมอด้วยพระองค์ จำไว้เสมอว่า “งานกระจุกผู้บริหารตาย งานกระจาย ผู้บริหารรอด”

4. **ประสานสามัคคี** งานทุกอย่างทุกชนิดมีปัญหาด้านการทะเลาะเบาะแว้ง แก่งแย่งชิงดี และมีความเข้าใจ คลาดเคลื่อนผู้บริหารที่ดีต้องประสานสามัคคีให้ได้ การประสานสามัคคีนั้นผู้บริหารที่ใหญ่ที่สุดต้องประชุมโต๊ะกลม ต้องมีใจกล้า เผชิญหน้ากล้าเรียกประชุมก่อนการประชุมต้องหาข้อมูลจากแต่ละคนก่อนเพื่อหาเหตุที่ถูกต้องไม่ฟังความข้างเดียว แล้วนำมาตัดสิน ไม่ควรไล่โทษกัน หรือไล่ปัดกัน จะสร้างความขัดแย้ง บางท่านอาจเคยอ่านหนังสือ “การบริหารความขัดแย้ง” ก็พอจะเข้าใจปัญหาได้ดี การบริหารแบบไทย ๆ ที่ผิดพลาดคือ จับผิดและลงโทษทำให้ขาดการประสานสามัคคี ไม่ค่อยปรับความเข้าใจซึ่งกันและกันแต่ชอบปรับทุกข์กัน ปรับโทษกัน การบริหารอย่างมีแต่ล้มเหลวในที่สุด เพราะจะเกิดการ “คนแตกความสามัคคี” เพราะฉะนั้นควรระลึกไว้ว่าความพร้อมเพรียงของหมู่คณะในหน่วยงานนั้น ๆ ให้สำเร็จประโยชน์ได้ดังใจปรารถนา

5. ไม่เอาดีแต่เพียงตัว คือ ไม่เอาดีใส่ตัว เอาชั่วใส่ผู้อื่นเหยียบย่ำผู้อื่น แล้วเอาความดีมาใส่ตัวคนเดียว ย่อมเป็นไปไม่ได้ การบริหารที่ประสบความสำเร็จนั้นจะเกิดจากทีมงาน ดังนั้นการบริหารงานจะต้องช่วยกันต้องมีการยกย่องให้กำลังใจ มีการมอบของขวัญรางวัลให้เกียรติกัน ยกย่องเชิดชูแม้ผู้บริหารไม่มีอะไรจะให้ก็หัดพูดคำว่า “ขอบคุณ” ให้มันติดปากลูกน้องก็จะดีใจ ผู้บริหารยกย่องลูกน้อง ลูกน้องก็มีส่วนเกื้อกูลผู้บริหาร ศรัทธาผู้บริหาร ทำให้ผู้บริหารดูดีขึ้นไม่ได้ตกต่ำแต่อย่างใด ในการกล่าวคำว่า “ขอบคุณ” กับลูกน้อง

6. ไม่เมาเรื่องเงิน “เขาให้เงินก็อย่า งง อย่าไปหลงจนสุดขีด เงินก็เหมือนพวงมาลัย อาจจะกลายเป็นพวงหรีด” เราจะต้องพิจารณาว่าเงินเป็นเพียงปัจจัยอย่างหนึ่งที่จะทำให้เกิดปัจจัย 4 คือ ข้าว ผั ยา บ้าน เงินเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสะดว การบริหารงานถ้าผู้บริหารเห็นแก่เงินก็จะใช้พนักงานอย่างทาส เอาเปรียบลูกน้อง หรือกินใช้จ่ายจนเปลืองเปลืองเจริญใจ คนระดับล่าง ระดับปฏิบัติการก็อย่าโลภเงินจนถึงกับโกงเงินบริษัท พระพุทธเจ้าเสด็จไปพบอุกาสโรภพ ยังตรัสกับพระอานนทว่า นั่นเป็นงูเห่า เป็นอสรพิษที่จะกัดคนเสมอ การจะทำอะไรก็ตามต้องระวังเรื่องเงิน

7. ไม่ใหญ่เกินผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาคือ นายจ้างของเราเราคือลูกน้องของท่าน บางคนชอบแอบอ้างนายไปหากินทางทุจริตหรือไปอ้างกับคนอื่น เพื่อจะได้อะไรบางอย่าง เลขาบางคนซึ่งใกล้ชิดผู้บังคับบัญชา มักทำตัวใหญ่เกินผู้บังคับบัญชา พระอานนทเถระใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้ามากที่สุด พระอานนทขอพรจากพระพุทธเจ้า คือ ขออย่าให้รับเข้านิมนต์ ขออย่าส่งไปในที่นิมนต์ ขออย่าให้อะไรกับท่านเป็นพิเศษ เป็นต้นท่านปฏิบัติงานไม่ใหญ่เกินผู้บังคับบัญชา และมีความอ่อนน้อมถ่อมตน

8. ตั้งเมตตาไว้เป็นนิจ ผู้บริหารต้องมีเมตตาต่อผู้ใต้ปกครอง ผู้ใต้ปกครองต้องมีเมตตาต่อผู้บังคับบัญชา คำว่า “เมตตา” นี้ อาจตีความหมายถึง ความรัก ความเคารพ ความนับถือ การบูชา การเทิดทูน จนถึงความจงรักภักดี เทิดทูนเหนือเศียรเกล้า ผู้บริหารควรมีหลัก 3 ประการในเรื่องความเมตตา คือ มือเอื้อมปากอ้า และหน้ายิ้ม มือเอื้อม คือ เอื้อมไปแตะไปจับผู้ใต้ปกครองเป็นลักษณะอาการทางกายที่สร้างความเป็นกันเองเป็นห่วงเป็นใย แต่ต้องระวังอย่าให้เป็นการกระทำอนาจารต่อลูกน้อง ปากอ้า คือ เป่า ปลอบ ปลุก เป็นลักษณะทางวาจาในการให้กำลังใจลูกน้องทางวาจา หน้ายิ้ม คือการให้กำลังใจเป็นเรื่องของใจที่แสดงออกทางใบหน้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ทรงปฏิบัติอย่างนี้ต่อพระสงฆ์ต่อพุทธบริษัทของพระองค์เช่นเดียวกัน ส่วนผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาก็ต้องไปเยี่ยมเยียนถามข่าว หมอบราบกราบไหว้ต่อผู้บังคับบัญชาบ้าง เราทุกคนจะอยู่ได้อย่างมีความสุข

9. ใครทำผิดต้องเด็ดขาด ผู้บริหารงานต้องใจเพชรเด็ดขาด ผู้ใต้บังคับบัญชาจึงจะยอมรับกฎเกณฑ์ ผู้บริหารต้องเดินทางสายกลาง คือ ใช้ทั้งพระเดชพระคุณใครทำผิดต้องให้รางวัล ใครทำชั่วต้องลงโทษ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า นิคคณเห นิคคหารหิ กัรารบคนทีควรการาบ ปคคณเห ปคคหารหิ ยกย่องคนที่ควรยกย่อง

10. ไม่ประมาทมัวเมา สิ่งที่ไม่ควรประมาทมีการทำงาน ร่างกายที่แข็งแรงของเรา ความรู้ของเราที่มีอยู่ในขณะนี้ บริษัทจะยังยืนตลอดไปโรคร้ายไข้เจ็บ อุบัติเหตุ เงินทองที่มีอยู่ในขณะนี้ คู่แข่งทางการค้า ความไม่ประมาทในการบริหารงานนั้นจะต้องแข่งขันกับเวลา แข่งขันกับบุคคลและแข่งขันกับพื้นฐานของการพัฒนาและสามัคคี

11. ประมาทตัวทุกเวลา คือ การรู้จักประมาณตน ประมาณการและประมาณสถานการณ์นั่นเอง การประมาณในธุรกิจ เช่น บริษัทเรามีคนครบหรือไม่ แต่ละคนมีความรู้ครบไหม เงินทุนครบไหม คู่แข่งเป็นอย่างไร เป็นต้น และที่สำคัญผู้บริหารต้องประมาณเหตุการณ์ประมาณสถานการณ์ด้วย ดังนั้น จำเป็นต้องมีการประชุมกัน “เอาความคิดมารวมกัน” ดูตัวเอง บริษัทที่เราทำธุรกิจอยู่ หน้าที่การงานที่ทำอยู่ ต้องประชุมวิเคราะห์สถานการณ์เสมอ ๆ เมื่อวิเคราะห์แล้วพึงเหตุพึงผลหาเหตุรากเหง้า แล้วตัดสินใจแก้ไขปัญหาและหาทางปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไปพุทธวิธีในการบริหารที่กล่าวมานั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการนำพุทธ

ธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน แต่ก็ถือว่าเป็นทฤษฎีที่ทำท่ายต่อนักบริหาร และผู้ที่เตรียมตัวจะเป็นนักบริหาร

จากหลักธรรมสำหรับการบริหารที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงเน้นถึงความสำคัญของผู้ปกครองหรือผู้บริหารเป็นอย่างมากจะต้องประพฤติให้เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ฉะนั้นหลักในการบริหารตามแนวพุทธศาสนาสามารถสรุปได้ 3 ประการ 1. การบริหารตน 2. การบริหารคน และ 3. การบริหารงาน

6. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพุทธปรัชญา

ความเป็นมาของพุทธปรัชญา

พุทธปรัชญาคือ ความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ นั่น เป็นความจริงที่เป็นสัจจะ ความจริงที่เป็นสากล เปรียบได้กับความรู้ที่แจ่มแจ้ง เป็นที่สุดแล้วของความจริง แต่การที่จะรับรู้ความจริงแบบพุทธปรัชญานั้น ต้องการเกิดจากจิตหรือภายในบุคคล ซึ่งตรงนี้แตกต่างกับวิทยปรัชญาที่รับความจริงจากสสารหรือภายนอกบุคคล (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2552) พุทธปรัชญาได้หยั่งลึกในสังคมไทยนานนับพัน และได้หล่อหลอมเป็นวิถีดำเนินชีวิตของคนไทย จึงเห็นควรให้พุทธปรัชญาเป็นปรัชญาการศึกษาที่มีพื้นฐานอยู่บนความเป็นไทย ผู้รู้ที่สนับสนุนให้พิจารณาปรัชญาการศึกษาไทยบนพื้นฐานของพุทธปรัชญา เช่น ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ท่านพุทธทาสภิกขุ พระเทพเวที พระราชวรมุนี สุลักษณ์ ศิวรักษ์ และเอกวิทย์ ณ ถลาง เป็นต้น พระพุทธเจ้าชี้ให้เห็นถึงความจริงหรือสัจธรรมในหลักไตรลักษณ์ ซึ่งได้แก่ อนิจจัง คือ ความเป็นของไม่เที่ยง ทุกขัง คือ ความเป็นทุกข์ อนัตตา คือ ความเป็นของไม่ใช่ตน

หลักไตรสิกขา แปลว่า สิกขา 3 หมายถึงข้อสำหรับศึกษา, การศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงศึกษา, การฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา 4 อย่าง คือ 1) อธิศีลสิกขา คือศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงามให้ถูกต้องตามหลักจุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลัก มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลักอินทริยสังวร สติสัมปชัญญะ และสันโดษ ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ตั้งอยู่ในความดีงาม มีสติสัมปชัญญะ และไม่มี ความละโมภโลภมาก 2) อธิจิตตสิกขา คือศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ ได้แก่การบำเพ็ญสมณกรรมฐานของผู้สมบุรณ์ด้วยอริยศีลชั้นธรรมา 4 ผู้บริหารจะต้องมีจิตใจหนักแน่น มั่นคงในการบริหารงานในองค์กร 3) อธิปัญญาสิกขา คือศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ได้แก่การบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานของผู้ได้ฌานแล้วจนได้บรรลุวิชชา 8 คือเป็นพระอรหันต์ ผู้บริหารจะต้องฝึกฝนอบรม และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ทั้งการยกระดับจิตใจ และทักษะการบริหาร ตลอดจนมีความสามารถรอบด้าน

ความหมายของพุทธปรัชญา

พุทธปรัชญา หมายถึง ความรู้อันประเสริฐที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้วหรือพุทธธรรม (http://www.baanjomayut.com/library_2/educational_philosoph/06.html) พุทธปรัชญา ได้นำหลักเหตุและผลไปวิเคราะห์และอธิบายความจริงและความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายในโลก ได้ชี้แนะให้ทราบว่าจะไรคือความเป็นเลิศ หรือความดีที่พึงปรารถนาในชีวิต และจะศึกษาปฏิบัติให้เป็นผลได้อย่างไร

ลักษณะของพุทธปรัชญา

1. พุทธปรัชญามีลักษณะเป็น “เหตุผลนิยม” ในแง่ที่ว่าศรัทธาเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งที่ศาสนิกชนพึงมีแต่ศรัทธาในทางพุทธศาสนาหมายถึงความเชื่ออย่างมีเหตุผลเป็นพื้นฐาน ดังจะเห็นได้ในหลักธรรมเรื่องความพ้นทุกข์ที่เรียกว่า “อริยสัจ 4 ประการ” เป็นหลักธรรมที่ตั้งขึ้นแสดงเหตุผลไว้อย่างชัดเจนคือการจะพ้นทุกข์ก็ต้องรู้ว่าอะไรเป็นตัวความทุกข์อะไรเป็นต้นเหตุของมัน การดับทุกข์คือดับอะไร หรือปฏิบัติอย่างไรจึงจะ

ดับทุกข์ได้ หลักธรรม 4 ประการนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิบัติมาแล้วจนเกิดผลจึงได้ทรงนำมาสั่งสอน และการสอนก็ไม่ได้สอนโดยเผด็จการแต่ได้สอนแบบพื้นฐานของความเชื่อคือให้พิจารณาตามหลักเหตุผลจนเห็นจริงแล้วจึงเชื่อ ดังมีหลักฐานปรากฏในกาลามสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำมิให้คนเชื่อสิ่งใดง่าย ๆ ไม่ให้เชื่อในทางที่อาจผิดพลาดได้ 10 ประการ ที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก เล่ม 10 หน้า 241 และเล่ม 21 หน้า 259 ว่า

1. อย่าเชื่อโดยได้ฟังตามกันมา
2. อย่าเชื่อโดยทำสืบๆ กันมา
3. อย่าเชื่อตามข่าวลือ
4. อย่าเชื่อโดยอ้างตำรา – คัมภีร์ศาสนา
5. อย่าเชื่อโดยนึกเอาเอง
6. อย่าเชื่อโดยการคาดคะเน
7. อย่าเชื่อโดยการอนุมาน – อุปมาน
8. อย่าเชื่อโดยพอใจตรงกับความเห็นของตน
9. อย่าเชื่อโดยนับถือว่าผู้้นั้นเป็นครูของเรา
10. อย่าเชื่อโดยนับถือว่าผู้้นั้นเป็นครูของเขา

2. พุทธปรัชญามีลักษณะเป็น “อเทวนิยม” คือ ไม่นับถือเทพเจ้าแต่ถือว่ามนุษย์เป็นใหญ่ ในตัวเองควบคุมชะตาชีวิตของตนเอง ปฏิเสธพรหมลิขิต ปฏิเสธเรื่องพระเจ้าสร้างโลก เช่นเดียวกับศาสนาเซน แต่ยอมรับการมีอยู่แห่งเทวดาต่างๆ ไป คล้ายเป็นประเภทของสัตว์ที่มีชีวิตของหนึ่งที่มีสภาพแวดล้อมต่างออกไปจากมนุษย์ ดังนั้น จึงมีคำกล่าวเป็นพุทธภาษิต ยืนยันว่าความรู้และความประพฤติ เป็นหลักสำคัญในการตัดสินนี้ พุทธปรัชญาแสดงคุณธรรมของเทวดาชั้นสูงคือพระพรหมไว้ด้วยเพื่อให้มนุษย์ทุกคนเป็นพรหมได้ในชาตินี้โดยคุณธรรมพระพุทธานุศาสนาคลายกับศาสนาเซน ในข้อที่ยกย่องเทวดาน้อยกว่าคนที่มีคุณงามความดี (พระไตรปิฎก เล่ม 3 อุปาลิขิตสูตร หน้า 45)

3. พุทธปรัชญาเป็น “มนุษยนิยม” เพราะปฏิเสธปัญหาที่ลึกซึ้งทางปรัชญา ปฏิเสธเทพเจ้าและอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของสิ่งภายนอกโดยให้ความสนใจเพียงทุกขสุขในปัจจุบันของมนุษย์ จากการกระทำของมนุษย์เอง มีพุทธภาษิตบทหนึ่งที่มาจกธัมมบทว่า บุคคลพึงตั้งตนเองไว้ในทางที่ควรก่อน (อตตานุเมว ปฐมัม ปฏีรูป นิเวสเย) (สูตรตันตปิฎก เล่ม 25 เล่ม หน้า 36) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หลักการของพุทธปรัชญาเป็นมนุษยนิยม คือสอนให้มนุษย์แก้ปัญหาด้วยตัวมนุษย์เองโดยเริ่มจากตัวเองก่อน นอกจากนี้จะเห็นได้จากปัญหาที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงตอบ เพราะเห็นว่าไม่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตในโลกนี้คือ 1. โลกเที่ยง 2. โลกไม่เที่ยง 3. โลกมีที่สิ้นสุด 4. โลกไม่มีที่สิ้นสุด 5. กายกับจิตเป็นอันเดียวกัน 6. กายกับจิตเป็นคนละส่วน 7. ตายแล้วสูญ 8. ตายแล้วไม่สูญ 9. ตายแล้วสูญก็มีไม่สูญก็มี 10. ตายแล้วสูญก็ไม่ใช่ไม่สูญก็ไม่ใช่ พระพุทธเจ้าให้เหตุผลที่ไม่ตอบคำถามทั้ง 10 ข้อนี้เพราะไม่ได้เป็นประโยชน์เพื่อความดับทุกข์เพื่อความสงบ เพื่อความรู้แจ้ง และเพื่อนิพพาน

4. พุทธปรัชญามีลักษณะเป็น “ปฏิบัตินิยม” ถือว่าความคิดใดๆ จะมีความหมายหรือไม่ ต้องขึ้นอยู่กับผลในการปฏิบัติของความคิดนั้นๆ ความคิดและความเชื่อที่ตินั้นควรนำมาปฏิบัติได้และอำนวยประโยชน์แก่มวลมนุษย์ ในสมัยเมื่อใกล้จะปรินิพพาน พระพุทธเจ้าทางปรารภกับพุทธบริษัทที่มานุชาพระองค์ว่า (มหาปรินิพพานสูตร เล่ม 10 หน้า 160) การบูชาพระองค์ด้วยอามิสบูชา มีดอกไม้เป็นต้นยังไม่ถือว่าเป็นการบูชาที่แท้จริง แต่ผู้ใดที่ประพฤติปฏิบัติธรรม ตั้งตนชอบในคลองธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเคารพ

สักการบูชาพระตถาคตด้วยการบูชาอันยอมเยี่ยงเป็นการแสดงให้เห็นว่าปฏิบัติบูชาหรือธรรมบูชานั้นเป็นการบูชาที่สูงสุดกว่าการบูชาด้วยวัตถุ เช่นดอกไม้ธูปเทียน เป็นต้น

5. พุทธปรัชญามีลักษณะเป็นประชาธิปไตย ส่งเสริมความเสมอภาคและถือเสียงของคนหมู่มากเป็นเครื่องตัดสินชี้ขาด พระพุทธเจ้าไม่เห็นด้วยกับการแบ่งชั้นวรรณะ ที่ว่าด้วยการแบ่งชั้นวรรณะนี้เป็นงานของพระเจ้าหรือพระพรหม (ในสุนาทริกสูตร สังยุตตนิกาย สคาถวรรค เล่ม 15 หน้า 240) พระพุทธเจ้าทรงตอบสุนทริกการทวาช พราหมณ์ว่า อย่าถามถึงชาติสกุลเลย จงถามถึงความประพฤติดีกว่า โดยได้แสดงหลักธรรมและเหตุผลว่า

6. พุทธปรัชญามีลักษณะเป็นประโยชน์สุขนิยม ถือว่า มนุษย์กับประโยชน์สุขของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญที่สุดจะเห็นได้จากหลักคำสอนที่มุ่งธำรงเสริมสร้างและพัฒนามนุษยธรรมขึ้นในโลกมนุษย์ เพื่อประโยชน์สุขแก่สังคมของมนุษย์เอง ดังจะเห็นได้จากหลักธรรมที่เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจส่วนบุคคลและครอบครัวโดยทั่วๆ ไปคือทฤษฎีมิมิกัดละประโยชน์ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันอันว่าด้วยการสอนหลักปฏิบัติในทางด้านเศรษฐกิจ 4 ประการ คือ (พระไตรปิฎกเล่ม 23 หน้า 294)

7. พุทธปรัชญามีลักษณะเป็นสากล พระธรรมของพระพุทธเจ้าถืออริยสัจ 4 เป็นของจริงที่มีอยู่ในโลกตลอดกาล เป็นความจริงที่มีอยู่ในชีวิตพระพุทธเจ้าตรัสว่า สภาวธรรม หรือทำนองคลองธรรมเป็นจริงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะ มีพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นหรือไม่ พระพุทธเจ้าเป็นผู้ค้นพบสัจธรรม แล้วทรงนำมาแสดงสภาวธรรมนั้นให้ปรากฏ (จากธัมมนิยามสูตร) ดังนั้น ความจริงหรือสัจธรรมที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาตินี้จึงเป็นสากลสำหรับทุกคน มิใช่สิ่งประดิษฐ์หรือคิดขึ้นตามอารมณ์เพื่อพินพระพุทธเจ้าตรัสไว้ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรว่า

8. มนุษย์ตามทัศนะของพุทธปรัชญา คำว่า “มนุษย์” เป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤต และบาลีตามหนังสือพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 และตามหนังสือพจนานุกรมของกระทรวงศึกษาธิการให้คำจำกัดความไว้ว่า มนุษย์ อ่านว่า มนะอุชยะ เป็นภาษาสันสกฤตและบาลีอิทธิพลต่อภาษาไทยมาก ศัพท์ว่า “มนุษย์” ที่ใช้ในภาษาไทยมาจากภาษาสันสกฤตซึ่งมีรากศัพท์ดังนี้ มน+อุชยะ = มนุษย์ มีความหมายว่า ผู้ที่จิตใจสูง มนะ แปลว่าใจ อุชยะ แปลว่าสูง ดังนั้น คำจำกัดความที่ถูกต้องก็คือ ผู้มีจิตใจสูงกว่าสัตว์ทั้งหลายในโลก ส่วนคำว่าบุคคลเป็นคำที่บัญญัติขึ้นภายหลังมาจากรากศัพท์ที่เป็นภาษาบาลี วิเคราะห์ ตามหลักภาษาศาสตร์ ดังนี้ บุติ คลตติ = บุคฺคโล (สฺตโต) (สฺตฺวโต) ย่อมบริโภคซึ่งของเน่า สัตว์นั้นชื่อว่าบุคคล ดังนั้นคำว่า บุคคล หมายถึงสัตว์ที่บริโภคของที่ตายแล้ว

7. วิเคราะห์ผู้บริหารในแนวคิดและทฤษฎีของพุทธปรัชญา

จากบทวิเคราะห์ผู้บริหารในแนวคิดและทฤษฎีของพุทธปรัชญานั้น จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารสามารถนำเอาแนวคิด และทฤษฎีพุทธปรัชญามาใช้ในการบริหารได้ซึ่งจะกล่าวถึงผลของการนำมาใช้ว่ามีข้อดี และข้อเสีย ดังนี้

ข้อดี ประกอบด้วยเป็นการให้คุณค่าในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดกับผู้บริหาร และบุคลากรในองค์กร ผู้บริหารได้พัฒนาจิตใจของตนให้สูงขึ้นตามแนวพระพุทธศาสนา ทำให้การบริหารงานเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้บริหารได้รับทราบปัญหาของหน่วยงานในทุกด้าน ทำให้ผู้บริหารทราบถึงแนวทางในการพัฒนาตนเอง พัฒนาหน่วยงาน และพัฒนาบุคลากร พุทธปรัชญาที่มีความทันสมัยสามารถนำมาปรับใช้ได้กับทุกสภาพงาน หรือองค์กร

ข้อเสีย ประกอบด้วยการนำหลักพุทธปรัชญามาใช้ในการบริหารงาน หากเป็นเพียงนโยบาย เพื่อให้เกิดการยอมรับ ไม่ได้นำมาปฏิบัติจริง ย่อมเป็นช่องทางให้เกิดความไว้วางใจผู้บริหารของบุคลากร หรือ

หน่วยงานภายนอก อันสืบเนื่องจากข้อที่ 1 จนอาจไม่มีการตรวจสอบการปฏิบัติงาน ส่งผลให้เกิดความล้มเหลวด้านคุณธรรมจริยธรรม เกิดความไม่หลากหลายในด้านแนวทางการบริหาร เพราะนำหลักพุทธปรัชญามาใช้เพียงอย่างเดียว ขาดแนวคิดที่หลากหลายในการบริหาร

8. บทสรุป

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับเรื่องผู้บริหารในแนวคิดและทฤษฎีของพุทธปรัชญานั้น โดยสรุป แนวคิด และทฤษฎีของพุทธปรัชญานั้น ถือว่าเป็นหลักพื้นฐาน ซึ่งเป็นความจริงของชีวิตที่มนุษย์จักต้องเผชิญ ซึ่งผู้ที่ให้กำเนิดก็คือ องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐแก่โลก และมนุษย์ทั้งหลาย พระองค์เป็นผู้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ซึ่งถือว่าเป็นยอดแห่งมนุษย์ทั้งหลาย เมื่อตรัสรู้แล้ว พระองค์ก็นำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระองค์มาเผยแผ่ ให้เกิดเป็นสังฆธรรมแห่งโลก อันควรที่จะนำมาปฏิบัติอย่างยิ่ง ตลอดระยะเวลาการเผยแผ่หลักธรรมของพระองค์นั้น ได้ทำให้เกิดพระสงฆ์สาวกของพระองค์เป็นจำนวนมาก พระองค์ทรงใช้หลักปรัชญาของพระองค์อันประกอบเข้ากับพระปรีชาสามารถในการบริหารคณะสงฆ์จนปัจจุบันแม้พระองค์จะปรินิพพานไปนานแล้ว แต่หลักพุทธปรัชญา ยังคงปรากฏอยู่ ด้วยโลกในยุคปัจจุบันนั้นมีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีมากกว่าด้านอื่นๆ จนมองข้ามด้านจิตใจ คือ ศีลธรรมจริยธรรม อันเป็นเหตุให้เกิดปัญหาสังคมอยู่ทั่วไป ในหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆก็เช่นกัน การบริหารหน่วยงานหลายแห่งขาดประสิทธิภาพ ประสบความล้มเหลวไร้ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมทั้งผู้บริหาร และบุคลากร แนวคิด และทฤษฎีพุทธปรัชญาจึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารจะได้นำมาปรับใช้ในองค์กร เพื่อให้เกิดประโยชน์อันเป็นข้อดีในด้านการบริหาร และแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน หรือองค์กร แต่ก็ควรพึงระวัง ด้วยอย่าพึ่งทำเพียงแคเป็นนโยบาย ต้องนำไปปฏิบัติจริงจึงจะเกิดผลสำเร็จได้

บรรณานุกรม

- กิติ ตยัคคานนท์. (2538). **นักบริหารทันสมัย**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บัตเตอร์ฟลาย.
- กิตติมา ปรีดีติลล. (2529). **ทฤษฎีบริหารองค์การ**. กรุงเทพฯ: ธนะการพิมพ์.
- กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2525). **พระไตรปิฎกฉบับหลวง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- จรรณ ดอกบัวแก้ว และคณะ. (2535). **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา**. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชนุตรา อิทธิธรรมวินิจ. (2540). **การบริหารงานด้วยหลักธรรม**. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง วิสัยทัศน์การศึกษาศาสนาในศตวรรษหน้า จัดโดยบัณฑิตศึกษา สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ติน ปรัชญพฤทธ์. (2527). **ทฤษฎีองค์การ**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธีรวิทย์ ประทุมณพรัตน์. (2531). **ทฤษฎีการบริหารและการจัดองค์การ**. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2523). **ทฤษฎี : การบริหารองค์การ**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- มุสสดี สัตยมานะ และสุพัตรา เพชรมณี. (2521). **ระบบบริหารและระเบียบวิธีปฏิบัติราชการ**. กรุงเทพฯ: ประชาชน.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2532). **การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- _____. (2536). **การศึกษา : เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2546). **ทิศทางการศึกษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. (2557). **บทบาทผู้บริหาร ผู้นำยุคใหม่. สื่อการสอนวิชา เทคนิคการจัดการสมัยใหม่**.

วิจิตร ศรีสอ้าน และคณะ. (2523). **หลักและระบบบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วิโรจน์ สารัตนนะ. (2555). **แนวคิด ทฤษฎี และประเด็น เพื่อการบริหารทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: จก.ทิพย์วิสุทธิ์.

สถาบันการพัฒนารวมชน กรมการพัฒนารวมชน. **หลักสูตร “ผู้นำการพัฒนา”**.
<http://www.novabizz.com/NovaAce/Leader.htm>

Abramson, Mark A. (1996). **In Search of the New Leadership**. Management, September.

จันทราณี สงวนนาม. (2545). **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ: บริษัทบุ๊คพอยท์ จำกัด. <http://uhost.rmutp.ac.th/kanlayanee.so/L4/4-2-1.htm>.

ศึกษาวิเคราะห์ผู้บริหารในแนวคิดและทฤษฎีตะวันตกและตะวันออก
An Analytical Study on Concepts and Theories of Administrator
in the Western and the Eastern

พระมหาสุชชาน ชาครธมโม

Phramaha Sukhachan Chakharadhammo

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Email: sukhachan.ma@mbu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 20 มิถุนายน 2561

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 15 กรกฎาคม 2561

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 กรกฎาคม 2561

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ ผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นถึงผู้บริหารตามแนวคิดแบบตะวันตกและตะวันออก โดยสรุปแล้ว พบว่า แนวคิดทั้ง 2 นั้นมีแนวทางที่ตรงข้ามกัน ได้แก่ ผู้บริหารตามแนวคิดแบบตะวันตกเน้นการมีอำนาจและวิสัยทัศน์ เป็นการบริหารแบบแยกส่วนและให้ความสำคัญเรื่องระบบงานตามหลักวิทยาศาสตร์ และมุ่งการเติบโตขององค์กรแบบก้าวกระโดด ส่วนผู้บริหารแบบตะวันออกมักมองการทำงานแบบองค์รวม ยึดค่านิยมทางสังคมเป็นบรรทัดฐาน เน้นระบบการทำงานแบบประนีประนอม และมุ่งให้ความสำคัญกับสมาชิกในองค์กร พร้อมกับการเจริญเติบโตขององค์กรอย่างยั่งยืนและมั่นคง

คำสำคัญ: ผู้บริหาร, แนวคิดและทฤษฎี, ตะวันตกและตะวันออก

Abstract

In this article, the author wants to discuss the administrator based on the Western and Eastern concepts. The study found that the two concepts have opposite approaches, which are executives based on Western concepts, with emphasis on power and vision. It is a modular administration system and focuses on science-based work systems. Therefore, the organization has grown as a leap forward. However for the Eastern administrator tend to look at holistic work which emphasizing social values as the norm; furthermore, focusing on a compromised and giving importance to all members of the organization along with the growth of the organization sustainably and steadily.

Keywords: Administrator, Concepts and Theories, Western and Eastern

1. บทนำ

การบริหารในแนวทางปฏิบัติถือว่าเป็นศิลป์ (art) ส่วนองค์ความรู้ที่เพื่อนำมาปฏิบัติ ถือเป็นศาสตร์ (science) ซึ่งได้มีการพัฒนาโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ พัฒนาการทางด้านทฤษฎีการจัดการเป็น

ระบบจากการพัฒนาแนวความคิด (concepts) หลักการ (principles) และเทคนิค (techniques) ต่าง ๆ ดังนั้น ผู้บริหารที่ดีต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์อันได้จากแนวคิดและทฤษฎีการบริหาร

2. ผู้บริหารตามแนวคิดตะวันตก

ความหมายของผู้บริหาร

ผู้บริหาร หมายถึง สมาชิกในองค์การที่มีหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากร และประสานภารกิจของบุคคลอื่นในองค์การให้ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ อย่างไรก็ตามผู้บริหารที่ดีต้องมีคุณสมบัติของผู้บริหารด้วย ในการกล่าวถึงเรื่องการบริหาร จึงมีการใช้คำว่า ผู้บริหาร และผู้บริหาร ไปด้วยกัน

ระดับและประเภทของผู้บริหาร

การแบ่งเป็นระดับของผู้บริหารนั้นเป็นการพิจารณาในแง่ของความรับผิดชอบ (responsibility) ว่ารับผิดชอบอะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด และต้องรับผิดชอบเรื่องสำคัญอย่างไร แต่การแบ่งประเภทของผู้บริหารจะพิจารณาในแง่ของอำนาจบังคับบัญชา (authority) ว่ากำหนดไว้อย่างไร ประเภทของผู้บริหารแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. ผู้บริหารทำหน้าที่สั่งการ (line manager) ผู้บริหารประเภทนี้ หากพิจารณาในด้านการใช้อำนาจก็คือ ผู้บริหารที่สามารถสั่งการให้บุคคลในหน่วยงานของตนเองได้ทุกเรื่อง ถ้าพิจารณาในแง่ของความรับผิดชอบก็คือผู้บริหารที่รับผิดชอบความสำเร็จและความล้มเหลวขององค์การอำนาจของผู้บริหารนี้คือ กำกับ ดูแล สั่งการ ประเมิน ลงโทษ เลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง คนที่อยู่ในส่วนของผู้บริหารได้ ดังนั้น หัวหน้าหน่วยงานทุกหน่วยงานก็เป็น line manager ของหน่วยงานนั้น คือสามารถสั่งการบุคคลในหน่วยงานของตนเอง หากพิจารณาในแง่ของความรับผิดชอบก็จะระบุได้ว่า ฝ่ายขาย ฝ่ายผลิต ฝ่ายจัดซื้อ และฝ่ายการเงิน เป็น line ขององค์กรเป็นต้น

2. ผู้บริหารทำหน้าที่ให้คำแนะนำ (staff manager) อำนาจของผู้บริหารประเภทนี้ตรงกันข้ามกับผู้บริหารที่ทำหน้าที่สั่งการ คือ สั่งการไม่ได้แต่ให้คำแนะนำ ให้การปรึกษาแก่ผู้บริหารที่ทำหน้าที่สั่งการได้เท่านั้น มีความรับผิดชอบทางอ้อมต่อความสำเร็จและล้มเหลวขององค์การ ช่วยให้งานของฝ่ายต่าง ๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ที่ปรึกษาของฝ่ายการเงินให้คำแนะนำแก่ผู้จัดการฝ่ายการเงิน ที่ปรึกษาของฝ่ายผลิตให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้จัดการฝ่ายผลิตและที่ปรึกษาของฝ่ายขายให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้จัดการฝ่ายขายต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนเป็น staff ทั้งสิ้น หากพิจารณาในแง่ของความรับผิดชอบหน่วยงานที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้กับหน่วยงานอื่นในองค์การเรียกว่าเป็นงาน staff ขององค์การ เช่น ฝ่ายบริหารงานบุคคล ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายกฎหมาย เป็นต้น ผู้จัดการของฝ่ายเหล่านี้ก็เป็น staff manager ขององค์การ แต่ผู้จัดการฝ่ายบริหารบุคคล ผู้จัดการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ผู้จัดการฝ่ายกฎหมายก็เป็น line manager ของหน่วยงานตนเพราะสั่งการคนในฝ่ายของตนเองได้

3. ผู้บริหารทำหน้าที่สั่งการเฉพาะด้าน (functional manager) ผู้บริหารประเภทนี้จะได้รับมอบหมายให้สั่งการได้เฉพาะเรื่องบางเรื่องเท่านั้น ซึ่งเป็นการช่วยบรรเทาภาระของผู้บริหารทำหน้าที่สั่งการ ประกอบกับ Functional manager มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ได้รับมอบหมายจาก line manager ให้สั่งการเฉพาะด้านเท่านั้น

4. ผู้บริหารทั่วไป (general manager) เป็นผู้บริหารที่สามารถสั่งการได้ทุกหน่วยงานขององค์กร มีความรับผิดชอบสูงและสั่งงานได้หลายหน้าที่ หลายกิจกรรมโดยไม่จำกัด ตามปกติแต่ละหน่วยงานมักจะมีความรู้มีความเชี่ยวชาญในงานของหน่วยงานนั้น เช่น ผู้จัดการฝ่ายการเงินจะมีความรู้ทางการเงิน

ศึกษามาทางด้านการเงินหรืออบรมทางด้านการเงินมาก่อน จึงจะมาเป็นผู้บริหารและรับผิดชอบงานในฝ่ายการเงิน ทำนองเดียวกันผู้จัดการฝ่ายการตลาดก็มีความรู้ทางด้านการตลาด ผู้จัดการฝ่ายผลิตก็มีความรู้ความสามารถทางด้านการผลิตจึงจะได้รับการแต่งตั้งเป็น line manager ของฝ่ายตลาดและฝ่ายผลิต แต่สำหรับผู้บริหารทั่วไปก็อาจมีความรู้อย่างเดียวหรือหลายอย่างก็ได้แต่ไม่รู้ทุกอย่างก็ได้ เมื่อได้รับการแต่งตั้งเป็น general manager ก็จะต้องรับผิดชอบงานทุกอย่างทั้ง ๆ ที่งานบางอย่างอาจมีความรู้ไม่พอก็ได้ หากจะพิจารณาในแง่ของอำนาจบังคับบัญชา ผู้บริหารทั่วไปก็คือ line manager ของหน่วยงานทั้งหมดขององค์กรนั่นเอง

5. ผู้บริหาร (administrator) หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ในตำแหน่งผู้บริหารขององค์กรที่ไม่มุ่งหวังผลกำไร เช่น องค์กรที่เป็นหน่วยราชการ องค์กรการกุศล ส่วนท้องถิ่น เทศบาล หรือ โรงพยาบาลของรัฐ เป็นต้น

ผู้บริหารแบ่งตามพฤติกรรมที่แสดงออก

1. ผู้บริหารแบบ Impoverished จะเป็นผู้บริหารที่ไม่สนใจทั้งผู้ใต้บังคับบัญชาและเรื่องงาน เป็นลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ที่สุด

2. ผู้บริหารแบบ Country Club เป็นผู้บริหารที่มุ่งเน้นเรื่องความทุกข์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา แต่จะไม่มุ่งเน้นเรื่องงาน ดังนั้นผู้บริหารแบบนี้เป็นผู้บริหารที่ผู้ใต้บังคับบัญชาชอบ แต่งานที่รับผิดชอบมักจะไม่บรรลุเป้าหมาย

3. ผู้บริหารแบบ Authority-Compliance เป็นผู้บริหารที่มุ่งแต่เรื่องงานโดยไม่คำนึงถึงเรื่องจิตใจของผู้ใต้บังคับบัญชา แม้ทำงานที่รับผิดชอบอาจจะบรรลุผล แต่ผู้ใต้บังคับบัญชาอาจจะไม่พอใจ ผู้ที่ทำงานด้วยจะอึดอัดใจ อาจจะลงท้ายความขัดแย้งในที่สุด

4. ผู้บริหารแบบ Middle the Road เป็นผู้บริหารที่พอได้ทั้งเรื่องคนและเรื่องงาน ผู้ใต้บังคับบัญชาที่ทำงานด้วยก็พอใจในระดับหนึ่ง งานที่รับผิดชอบก็สำเร็จอยู่บ้าง

5. ผู้บริหาร Team เป็นผู้บริหารที่สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา และยังสามารถทำงานได้สำเร็จตามที่ได้รับมอบหมายอีกด้วยเป็นลักษณะผู้บริหารที่พึงประสงค์ที่สุดในบรรดาผู้บริหารแบบอื่น ๆ

หน้าที่ของผู้บริหาร

Henri Fayol นักอุตสาหกรรมชาวฝรั่งเศส ในต้นศตวรรษที่ 19 ได้เสนอหน้าที่ของผู้บริหารดังนี้ (POCCC) Planning (การวางแผน) Organizing (การจัดองค์การ) Commanding (การสั่งการ) Coordinating (การประสานงาน) Controlling (การควบคุม)

หน้าที่ดังกล่าวเป็นหลักการเบื้องต้นและได้รับความนิยมตลอดมาจนกระทั่งได้สรุปดังกล่าวเหลือ 4 อย่างคือ

การวางแผน (planning) เป็นการกำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ต่าง ๆ และจัดทำแผนงานเพื่อประสานกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะกระทำในอนาคต เป็นการเตรียมการเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

การจัดองค์การ (organizing) เป็นการพิจารณาถึงงานที่จะต้องกระทำ ใครเป็นพนักงานนั้น ๆ ต้องมีการจัดกลุ่มงานอย่างไร ใครต้องรายงานใคร และใครเป็นผู้ตัดสินใจ นั่นคือการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ กำหนดสายการบังคับบัญชา

การชักนำ (leading) เป็นการนำและจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชา การสั่งการ การเลือกช่องทางการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด และการจัดความขัดแย้ง หรือเป็นการกระตุ้นให้พนักงานใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ ที่จะทำให้เกิดความสำเร็จ รวมทั้งแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น

การควบคุม (controlling) เป็นการตรวจสอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้กระทำไว้ เพื่อให้แน่ใจว่าการดำเนินงานได้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ รวมทั้งแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นให้ถูกต้องอีกด้วย

ลักษณะของผู้บริหารแบบตะวันตก

เมื่อนำแนวคิดและทฤษฎีข้างต้นมาจับแล้ว สามารถแบ่งลักษณะของผู้บริหารตามคิดดังกล่าวได้ดังนี้

ผู้บริหารแบบกำหนดทิศทาง (directive) ผู้บริหารแบบกำหนดทิศทางนี้ถือว่าเป็นที่รู้จักกันค่อนข้างแพร่หลายในอเมริกา ผู้บริหารตามแนวคิดนี้จะเน้นการบริหารโดยผู้บริหารเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งการหรือกำหนดทิศทางในการทำงาน

ผู้บริหารแบบมีส่วนร่วม (participative) ผู้บริหารแบบมีส่วนร่วมเน้นการทำงานเป็นหมู่คณะอย่างใกล้ชิดซึ่งเป็นแนวปฏิบัติกันโดยทั่วไปในยุโรปมากกว่าอเมริกา บางแห่งระบุไว้เป็นกฎหมายเช่นในยุโรปตอนเหนือโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศเยอรมัน

ผู้บริหารแบบสร้างพลังอำนาจ (empowering) ผู้บริหารแบบสร้างพลังอำนาจเน้นให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีพลังในการทำงาน บริษัทใหญ่ๆ ในอเมริกาหลายแห่งได้จ้างผู้บริหารประเภทนี้ แก่นของผู้บริหารแบบสร้างพลังอำนาจนี้คือการกระตุ้นให้บุคลากรในองค์กรมีความกระตือรือร้นในการทำงาน โดยยึดหลักว่าผู้บริหารไม่อาจยิ่งใหญ่และไม่มีคุณค่าใดๆ เลยหากไม่สามารถสร้างพลังให้เกิดขึ้นในบรรดาสมาชิกขององค์กร

ผู้บริหารแบบใช้บารมี (charismatic) ผู้บริหารแบบใช้บารมีเป็นผู้บริหารที่ผู้ใต้บังคับบัญชามักปฏิบัติตามมิใช่ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้บริหารประเภทนี้เป็นผู้จัดการที่ดี หรือเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจ แต่ผู้บริหารประเภทนี้เป็นผู้เป็นเสมือนแม่เหล็กดึงดูด มีลักษณะหรือคุณสมบัติที่โดดเด่นและแตกต่างจากบุคคลอื่นๆ ในสังคม ความโดดเด่นนี้คือบารมีที่มาจากบุคลิกอื่นยอมรับ

ผู้บริหารตามความนิยม (celebrity superstar) ผู้บริหารตามความนิยมนี้ แตกต่างจากผู้บริหารที่กล่าวมาทั้งหมด เพราะเป็นผู้บริหารที่ได้มาจากการมองผลกระทบจากปัจจัยภายนอกเป็นเกณฑ์ คณะกรรมการผู้บริหารองค์กรจะมองหาผู้บริหารที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับในสังคมระดับแนวหน้ามาเป็นผู้บริหารองค์กร ดังตัวอย่างที่ยกไว้เป็นกรณีศึกษาท้ายบทความนี้

3. ผู้บริหารตามแนวคิดตะวันออก

ผู้บริหารตามแนวคิดตะวันออก ควรเป็นผู้บริหารที่มีหลักทศพิธราชธรรม 10 ประการตามหลักพุทธธรรมคือ

1. ทาน การให้ (charity) ผู้บริหารต้องซื้อใจผู้บังคับบัญชาด้วยการให้ 2 อย่างคือ ให้อัตถุสิ่งของ และให้ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมหรือความรู้ ให้สติปัญญา ให้กำลังใจ ให้โอกาส ให้ความรัก ให้ความเอื้อเฟื้อให้ความเมตตา

2. ศีล ความมีระเบียบวินัย (self – discipline) ผู้บริหารทุกระดับ ต้องเป็นบุคคลที่มีระเบียบวินัยเคร่งครัด ระมัดระวัง ควบคุมตนเองและผู้ใต้บังคับให้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบและกติกาในองค์กรได้

3. บริจาค การเสียสละ (self – sacrifice) ผู้บริหารที่ดีจะต้องมีความพร้อมในการเสียสละทั้งเรื่องความสุขส่วนตัว และความเห็นแก่ตัวเพื่อองค์กร

4. อาชวะ ความซื่อตรง (honesty) ผู้บริหารต้องเป็นบุคคลที่ซื่อตรงโปร่งใส ตรวจสอบได้ จึงสามารถนำคน นำงาน นำองค์กรไปสู่ความสำเร็จบนทางที่ถูกต้อง

5. มัททวะ ความอ่อนโยน (gentleness) ผู้บริหารต้องลดทิฐิฐานะของตนเอง และยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น

6. ตปะ การระงับยับยั้งข่มใจ (self – austerity) นักบริหารที่ดีต้องมี “ตปธรรม” ยืนหยัดในหลักการที่ถูกต้องคือละความชั่วภายในตนเองให้หมดไป หล่อหลอมเอาแต่ความดีงามใส่ตัว มีความดีเป็นแบบอย่าง

7. อักโกธะ ความไม่โกรธ (non – anger) ผู้บริหาร คือบุคคลผู้มีบทบาทมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการโดยเฉพาะ การตัดสินใจ (decision – making) ให้ทำหรือไม่ทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้บริหารจะมีอารมณ์โกรธไม่ได้เลย ต้องมีความสุขสงบ เยือกเย็น ไม่ลุแก่อำนาจของตน

8. อวิหิงสา การไม่เบียดเบียน (non – violence) ผู้บริหารต้องไม่ทะเลาะวิวาท บาดหมางกันด้วยความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ประสานความคิด สร้างความสามัคคีในองค์กรด้วยการนำความคิดเห็นที่แตกต่างมาปรับให้เข้าใจกันได้

9. ชันติ ความอดทน (tolerance) ความงามของนักบริหารอยู่ที่การมีความอดทน หรือการมีขันติ และการมีความสงบเสงี่ยมเจียมตัว หรือการมีสำรวม นักบริหารที่ดีจึงจำเป็นต้องฝึกฝนอบรมตนเองให้เป็นคนมีความอดทนและความเสงี่ยมเจียมตัวอยู่เสมอ

10. อวิโรธนะ ความไม่คลาดธรรมดา (non – opposition) คือมีความหนักแน่นในธรรม ในหลักการ มีหลักการบริหารที่ดี ไม่มีความเอนเอียงหัวน้าวสลับกันในธรรม ผู้บริหารทุกระดับ ตั้งแต่บริหารตน บริหารบุคลากร บริหารงาน ผู้บริหารที่ดีจะต้องมีหลักการ หลักวิชา และหลักธรรมในการบริหารการทำงานใด ๆ ไม่ว่าใหญ่หรือเล็กจะต้องไม่มีข้อผิดพลาด ไม่หลงทิศ ไม่ผิดทางห่างเป้าหมายที่องค์กรมุ่งให้สำเร็จ ถ้าเป็นผู้บริหารการศึกษาคือไม่ผิดจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารการศึกษา

ลักษณะของผู้บริหารแบบตะวันออก

ผู้บริหารแบบตะวันออกเน้นการบริหารแบบองค์รวมไม่แยกส่วนตามแนวปรัชญาตะวันออก ลักษณะที่สำคัญมองได้คือการมองความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งทั้งหลายซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้นผู้บริหารแบบตะวันออกจึงคำนึงถึงหลักดังต่อไปนี้

วัฒนธรรม

ผู้บริหารแบบตะวันออกจะยึดถือวัฒนธรรมของตนเป็นหลักในการบริหารกล่าวคือจะก้าวเดินตามวัฒนธรรมอันดีงามที่มีการประพฤติปฏิบัติในสังคมนั้นๆ

ความประพฤติ

ผู้บริหารแบบตะวันออกถือหลักจริยธรรมในการบริหาร ผู้บริหารที่ดีต้องประพฤติตนดีไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม ประพฤติตนตามกฎหมายของบ้านเมือง มีความกล้าหาญและความเมตตากรุณาใช้หลักการประนีประนอมในการบริหาร

ความซื่อสัตย์และจงรักภักดี

ผู้บริหารตามแบบตะวันออกจะยึดหลักอาวุโส พร้อมทั้งเน้นให้มีความซื่อสัตย์จงรักภักดี ไม่คดโกง และเอาเปรียบบุคคลอื่นเคารพบรรพบุรุษ

ระดับของผู้บริหาร

ตามแนวคิดเห็นของผู้บริหารที่ใช้แนวคิดของตะวันตกเป็นศาสตร์การบริหารองค์กร สามารถแบ่งระดับของผู้บริหารได้ 5 ระดับ ดังนี้

ระดับล่างสุด คือ ผู้บริหารที่เก่งฉลาด

ระดับที่ 2 คือ ผู้บริหารที่มีปัญญา เป็นผู้บริหารที่เก่งฉลาดบวกด้วยประสบการณ์ชีวิต

ระดับที่ 3 คือ ผู้บริหารที่มีน้ำใจ เป็นผู้ที่มีปัญญาและสามารถเป็นที่พึ่งของผู้ใต้บังคับบัญชาได้

ระดับที่ 4 คือ ผู้บริหารที่สร้างคน เป็นผู้ที่เปิดทางสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ประสบความสำเร็จด้วยตนเอง

ระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารที่ไม่ได้อยากเป็นผู้บริหาร แต่เป็นคนที่มีความสามารถนำพาองค์กรทั้งทีมฝ่าฟันผ่านพ้นวิกฤตไปได้ ทำทุกอย่างโดยไม่มีอะไรแอบแฝง โปร่งใสตรวจสอบได้ในทุกด้าน เรียกว่าเป็นปูชนียบุคคล

กล่าวโดยสรุป ผู้บริหารระดับที่หนึ่งและสองใช้ “สมอง” เป็นหลัก แต่ผู้บริหารที่สูงขึ้นมาในระดับสามสี่ ห้า ต้องใช้ “หัวใจ” เป็นกลไกขับเคลื่อน แนวทางการบริหารจัดการแบบตะวันออกเน้นเรื่องหัวใจมากกว่าสมอง

4. ตัวอย่างผู้บริหาร

ในที่นี้ขอยกตัวอย่างผู้บริหารที่ถือว่าอยู่ในระดับสูงสุดตามแนวคิดตะวันออกและตะวันตกเพื่อเป็นกรณีศึกษา ดังนี้

ตัวอย่างผู้บริหารตะวันตก

จอร์จ วอชิงตัน เข้าร่วมขบวนการปลดแอกจากอังกฤษจนสำเร็จ และเมื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกของสหรัฐอเมริกาเรียบร้อยแล้ว ก็กลับบ้านไปทำไร่ตามเดิม จนถูกพรรคพวกที่เคารพนับถือไปรบแล้วเชื่อเชิญให้กลับมาเป็นประธานาธิบดี และเมื่อดำรงตำแหน่งครบ 2 สมัย พรรคพวกก็จะแก้กฎหมายเป็นกรณีพิเศษให้ดำรงตำแหน่งต่อไปได้ แต่ จอร์จ วอชิงตัน กล่าวขอบคุณพร้อมตอบปฏิเสธไป

ตัวอย่างผู้บริหารตะวันออก

เต็งเสี่ยวผิง เป็นผู้กอบกู้วิกฤตของสังคมจีนที่ถูกย่ำยีจนย่อยยับด้วยน้ำมือของ “แก๊งสี่คน” จนประเทศอ่อนแอและอับอายไปทั่วโลก เต็งเสี่ยวผิงผลักดันให้เกิดการพัฒนาประเทศทุกๆ ด้านด้วยนโยบาย “สี่ทันสมัย” จนประเทศจีนเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วมาผงาดอยู่ในแถวหน้าของมหาอำนาจโลก แต่หลังจากปี ค.ศ.1978 จนถึง ค.ศ. 1997 ที่เขาเสียชีวิต เต็งเสี่ยวผิงไม่ยอมรับตำแหน่งประธานาธิบดีหรือประธานพรรค ยอมรับเพียงแค่ตำแหน่งประธานคณะกรรมการทหารเพียงตำแหน่งเดียว และหลังจากเขาเสียชีวิตมาจนถึงปัจจุบันปี ค.ศ. 2013 ยังไม่ปรากฏว่า เต็งเสี่ยวผิงและลูกหลานร่ำรวยผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินซุกซ่อนไว้

5. เปรียบเทียบผู้บริหารแบบตะวันตกและตะวันออก

ผู้บริหารตามแนวคิดแบบตะวันตกและตะวันออกตรงข้ามกันอย่างสิ้นเชิงกล่าวคือ ผู้บริหารตามแนวคิดแบบตะวันตกจะเน้นการกระทำให้บรรลุผล การมีอำนาจ และวิสัยทัศน์ และบริหารแบบแยกส่วน ในขณะที่ทฤษฎีภาวะผู้บริหารแบบตะวันออกจะมีการมองการทำงานแบบองค์รวมบูรณาการเอาเป้าหมายเป็นแนวทางในการก้าวไปสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารแบบตะวันตกเช่น Plato และ Machivelli จะมองการเป็นผู้บริหารแบบเข้าถึงความคิดโดยการพิจารณาใคร่ครวญก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ ผู้บริหารต้องสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ และเรียนรู้ที่จะปรับทักษะของตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม แนวคิดภาวะผู้บริหารแบบตะวันตกที่มองสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์เป็นหลักมองว่าผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จในสถานการณ์หนึ่งอาจจะล้มเหลวในอีกสถานการณ์หนึ่งได้ จึงกล่าวได้ว่าไม่มีผู้บริหารแบบใดที่ดีที่สุด นอกจากนี้ผู้บริหารแบบตะวันตกยังมองสิ่งต่างๆ แบบแยกส่วน

โดยสรุปแล้วผู้บริหารแบบตะวันตกตั้งอยู่บนพื้นฐานของจุดเน้นหลัก 5 ประการคือ การกำหนดเป้าหมาย ความสัมพันธ์แบบหนึ่งต่อหนึ่ง ความเด็ดขาดอย่างผู้บริหาร ผลลัพธ์ในระยะสั้น การใช้เหตุผล

ส่วนผู้บริหารแบบตะวันตกจะยึดเอาค่านิยมทางสังคมเป็นบรรทัดฐาน เน้นระบบการทำงานที่ทำให้เกิดความราบรื่นประณีตประนอม ทฤษฎีภาวะผู้บริหารแบบตะวันตกกำหนดว่าผู้บริหารต้องมองให้ชัดว่าตัวแปรใดที่จะทำให้ผู้บริหารเป็นผู้บริหารที่ยิ่งใหญ่ได้ ผู้บริหารต้องมีความกระตือรือร้นและมีทักษะความสามารถที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารเช่นสติปัญญา และทักษะทางสังคมและผู้บริหารย่อมแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ อย่างสามารถปรับทิศทางการบริหารให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า การยอมตามสภาพแวดล้อม แต่หมายถึงการพยายามหาทางปรับสภาพแวดล้อม ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดแบบตะวันออกที่หาวิธีการอยู่กับสภาพแวดล้อมนั้นโดยไม่มีการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมดังกล่าว และผู้บริหารตามแนวคิดตะวันตกจะให้ความสำคัญเรื่องระบบงานที่อธิบายได้ด้วยหลักทางวิทยาศาสตร์ เน้นการเติบโตขององค์กรแบบก้าวกระโดด ในขณะที่ผู้บริหารตามแนวคิดตะวันออกมุ่งให้ความสำคัญของสมาชิกในองค์กร และผู้ที่มิได้ผลเสียกับองค์กร ไปพร้อมกับการบริหารองค์กรให้เติบโตอย่างยั่งยืนและมั่นคง

6. วิเคราะห์และสรุปผู้บริหารตามแนวคิดตะวันตกและตะวันออก

ข้อเสียของผู้บริหารแบบตะวันตก

ผู้บริหารมองแค่ผลประโยชน์จากผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชา หมดสิ้นคุณค่า ผู้บริหารไม่มีความผูกพันในองค์กรอย่างแท้จริง เพราะทำตามหน้าที่ของผู้บริหารเท่านั้น พร้อมจะย้ายไปบริหารองค์กรอื่นๆ ถ้าได้ผลตอบแทนที่สูงขึ้น หรือองค์กรอื่นยอมรับตนเองมากกว่า

ข้อเสียของผู้บริหารแบบตะวันออก

ผู้บริหารคำนึงถึงประโยชน์ของสมาชิกมากไป มีการยึดหยุ่นมาก ทำให้องค์กรเสียระบบ และทำให้เกิดผลเสียแก่องค์กร ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นตัวแปรแทรกแซงการบริหารองค์กรให้ผู้บริหารนำองค์กรไปผิดเป้าหมายหรือผิดวัตถุประสงค์

ข้อดีของผู้บริหารแบบตะวันตก

ผู้บริหารจะกระตุ้นให้ทุกคนจะต้อง “ตื่นตัวตลอดเวลา” ที่จะต้องสร้างผลงานที่เป็นตัวเลข และพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงได้แบบทุกนาที่ ผู้บริหารจะสร้างทัศนคติให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่พนักงานขององค์กรทำอย่างทุ่มเท ไม่ใช่ทำเพื่อองค์กร แต่ทำเพื่อผลประโยชน์ตัวเอง ไม่ใช่ทำเพราะความสนุก ทำเพราะต้องทำ ทุกคนต่างก็รู้ว่าเวลาเหลืออีกไม่มากนักในตำแหน่งที่ตนเองทำ พร้อมทั้งจะถูกแทนที่ได้ตลอดเวลา เพราะถูกประเมินผลงานแทบจะเป็นรายวินาที คือองค์กรได้ความคุ้มค่าสูงสุดจากผู้ใต้บังคับบัญชา องค์กรได้ผู้บริหารที่มีความสามารถมากขึ้น ในองค์กรที่เน้นผลงานและผลลัพธ์ที่ชัดเจน คนเก่า คนแก่ที่ช่วยบุกเบิกสร้างองค์กรจนประสบความสำเร็จร่วมกันมา จะไม่มีที่ยืนเพราะหมดสิ้นคุณค่าและไม่คุ้มค่าที่จะเลี้ยงหรือรักษาไว้องค์กรไม่จำเป็นต้องพึ่งผู้บริหารคนเดิม หรือคณะผู้บริหารแบบเดิมๆ

ข้อดีผู้บริหารแบบตะวันออก

องค์กรมีความมั่นคง ผู้บริหารจะให้ความสำคัญมากๆ กับเรื่อง “คุณค่าของความรู้สึก” ตั้งแต่คนในองค์กร ไปจนถึงสังคม ควบคู่ไปกับการเจริญเติบโตขององค์กรแบบยั่งยืน ไม่จำเป็นต้องก้าวกระโดด แต่ทุกอย่างก้าวจะหนักแน่นและมั่นคง สมาชิกในองค์กรเกิดความผูกพันและรักองค์กรมากกว่า เพราะผู้บริหารให้ความสำคัญกับ “ความรู้สึกและคุณค่าของคน” ทุกสิ่งทุกอย่างที่พนักงานทำอย่างทุ่มเท ส่วนมาก ทำเพื่อทีม ทำเพื่อหน่วยงาน ทำเพื่อองค์กร มากกว่าทำเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ในการบริหารแบบตะวันออก ผู้บริหารยังคงมีที่ยืนพร้อมทั้งเกียรติและศักดิ์ศรีในฐานะที่ปรึกษาภายใน โดยไม่แม้แต่จะลดผลตอบแทน องค์กรให้บุคลากรที่หมดวาระหรือออกไปแล้ว กลับมาช่วยด้วยความเต็มใจ โดยไม่ต้องให้ผลตอบแทนเลยก็ได้

บรรณานุกรม

- ก่อศักดิ์ ไชยรัศมีศักดิ์. (2557). **ผู้บริหาร 5 ระดับ ศาสตร์การบริหารตามแนวทางตะวันออก**.
url=<http://www.cpthailand.com/%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%A1%E0%B8%84%E0%B8%AD%E0%B8%A5%E0%B8%A1%E0%B8%99/tabid/129/articleType/ArticleView/articleId/1952/-5-.aspx>. เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2557.
- กัลยาณี สูงสมบัติ. (2557). **เทคนิคการจัดการสมัยใหม่**.
<http://uhost.rmutp.ac.th/kanlayanee.so/index.htm>. เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2557.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2557). **ธรรมาภิบาล: หลักการเพื่อบริหารรัฐกิจแนวใหม่**.
url=http://www.kpi.ac.th/wiki/index.phpธรรมาภิบาล:_หลักการเพื่อบริหารรัฐกิจแนวใหม่#.E0.B8.98.E0.B8.A3.E0.B8.A3.E0.B8.A1.E0.B8.B2.E0.B8.A0.E0.B8.B4.E0.B8.9A.E0.B8.B2.E0.B8.A5.E0.B8.A1.E0.B8.B2.E0.B8.88.E0.B8.B2.E0.B8.81.E0.B9.84.E0.B8.AB.E0.B8.99. เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2557.
- วิภาวดี มูลไชยสุข. (2554). http://deeleadershipsrru.blogspot.com/2011/01/blog-post_29.html.
เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2557.
- ธีรพล แซ่ตั้ง (2557). http://eduleadership2009.blogspot.com/2009/01/blog-post_2141.html.
เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2557.

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธปรัชญาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
The Philosophy of Sufficiency Economy and Buddhist Philosophy
for Sustainable Development

มนัสวี ศรีนนท์

Manatsawee Srinont

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล

Institute for Innovative Learning, Mahidol University

พระมหาหมหินทร์ ปุริสุตตโม

Phramaha Maghavin Purisuttamo

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

Research Center for Dhammasuka

Phrapariyattidhamma of Watawutwikasitaram

E-mail : maghavin9@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 19 มิถุนายน 2561

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 16 กรกฎาคม 2561

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 20 กรกฎาคม 2561

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพุทธปรัชญาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลการศึกษา พบว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นการนำเสนอถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ส่วนพุทธปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ สันโดษ 3 ได้แก่ ยถาลาภสันโดษ (ยินดีตามที่ได้) ยถาพลสันโดษ (ยินดีตามกำลัง) และ ยถาสารูปสันโดษ (ยินดีตามสมควร) ขรവാสาธรรม 4 ได้แก่ สัจจะ (ความจริง) ทมะ (การฝึกฝน) ขันติ (ความอดทน) จาคะ (ความเสียสละ)

คำสำคัญ : ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, พุทธปรัชญา, การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Abstract

The purposes of this article were: 1) to study the philosophy of sufficiency economy 2) to study the Buddhist philosophy for sustainable development. **The results of the study showed that** the philosophy of sufficiency economy is present modesty, reasonableness, and good self-immunity. The Buddhist philosophy related to the philosophy of sufficiency economy; there are 3 aspects were concerned, Santosa 3 (Contentment) : Yathalabha-Santosa (contentment with what one gets and deserves to get), Yathabala-Santosa (contentment with what is within one's strength or capacity), Yathasaruppa-Santosa (contentment with what is befitting) Furthermore, there is another doctrine was concerned

which is Gharavasa-dhamma 4 (virtues for a good household life): Sacca (truth and honesty), Dama (adjustment), Khanti (forbearance) Caga (generosity).

Keywords: Philosophy of Sufficiency Economy, Buddhist Philosophy, Sustainable Development

1. บทนำ

เวลาพูดถึงเศรษฐกิจพอเพียง ที่นับว่าเป็นปรัชญาหรือเป็นแนวความคิดศาสตร์พระราชา บางคนเข้าใจ บางคนไม่เข้าใจ หรือบางคนเข้าใจ แต่เป็นการเข้าใจไม่ถูกต้อง บางคนไม่เข้าใจและไม่สนใจที่จะเข้าใจด้วย ดังนั้นในเรื่องนี้ จึงมีปรากฏการณ์ความเข้าใจและไม่เข้าใจของคนในสังคมให้ได้ศึกษากันเรื่อยมา แต่เมื่อพิจารณากันในรายละเอียดแล้ว เรื่องนี้ก็ควรที่จะได้มีการศึกษากันให้รอบคอบ เพราะเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้มีความสำคัญในฐานะเป็นเกณฑ์ทางจริยศาสตร์หรือเป็นหลักปฏิบัติสำหรับปัจเจกชนและสังคมได้ ดังนั้น การทำความเข้าใจให้ชัดเจนในเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เชื่อกันว่าจะทำให้ชีวิตของแต่ละคนดีขึ้นได้อย่างแน่นอน คือ ความทุกข์หรือความลำบากทางกายและใจที่มีอยู่ ก็จะบรรเทาเบาบางลงและหมดไปในที่สุด ตรงกันข้าม หากไม่สนใจในเรื่องนี้แล้ว ย่อมจะเกิดปัญหาอย่างน้อย 2 ระดับ ได้แก่ ปัญหาในระดับบุคคล คือ เมื่อดำเนินชีวิตโดยไม่สนใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว บุคคลย่อมเกิดความลำบากทางกายได้ไม่มากนักน้อย เพราะต้องทุ่มเทแรงกายในการแสวงหาวัตถุมาปรนเปรอตนเองอย่างไม่มีขอบเขต เรียกว่าอยากจะมีวัตถุเสียจนยอมละทิ้งคุณงามความดีหรือคุณค่าทุกอย่างไป หรือแม้แต่ทำให้เกิดความลำบากทางใจ เพราะใจของตนไม่รู้จักความพอเพียง คือ หาวัตถุมาได้เท่าไรก็ไม่รู้จักพอ เพราะความรู้สึกภายในใจนั้นพร่อง ส่วนปัญหาในระดับสังคม คือ เมื่อแต่ละคนในสังคมต่างดิ้นรนแสวงหาวัตถุภายนอกอย่างไม่รู้จักจำนวนที่พอเพียงหรือเพียงพอสำหรับตนเอง ตลอดถึงความรู้สึกภายในใจก็เต็มไปด้วยความละโมภโลภมาก อยากได้นั้นนี้อยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ภายในใจจึงไม่มีความสุข ด้วยใจนั้นถูกแผดเผาด้วยแรงแห่งความอยาก (ตัณหา) อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ดังนั้น การนำเสนอถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธปรัชญาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจยิ่ง เพราะจะช่วยทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจนในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่นับว่าเป็นศาสตร์พระราชา ตลอดถึงจะได้เกิดความชัดเจนในเรื่องนี้ยิ่งขึ้น เมื่อได้นำมาอธิบายเชื่อมโยงกับหลักพุทธปรัชญา ซึ่งนับเป็นหลักคำสอนของศาสนาที่เป็นสถาบันหลักในสังคมไทยด้วย

2. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับกับพุทธปรัชญาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

หลักพุทธปรัชญาหรือแนวคำสอนของพระพุทธเจ้า นับได้ว่าเป็นแนวคิดและทฤษฎีที่ไปด้วยกันได้กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเป็นหลักการที่ช่วยทำให้ประชาชนเข้าใจในแนวทางแห่งการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเป็นรูปธรรม เรียกว่าช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้และการปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้นนั่นเอง ดังนั้น ต่อไปนี้ จะได้อธิบายเชื่อมโยงระหว่างปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับกับพุทธปรัชญาเรื่องสันโดษ 3 และอิทธิบาท 4 ดังนี้

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสันโดษในพุทธปรัชญา

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับเรื่องสันโดษในพุทธศาสนาเป็นเรื่องเดียวกันหรือไม่ใช่เรื่องเดียวกันนั้นสามารถตอบได้ 2 ทาง คือ ถ้าตอบว่าเป็นเรื่องเดียวกัน ก็อาจจะถูกท้วงติงจากผู้นับถือศาสนาอื่นได้ว่าในศาสนาอื่นก็มี หรือถ้าตอบว่าเป็นเรื่องเดียวกัน ก็อาจจะทำให้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคับแคบไปสำหรับการอธิบายให้สาธารณะ กับศาสนาอื่นได้อีก สุดท้ายคำถามนี้ จึงตอบได้ว่าสามารถเป็นเรื่องเดียวกันได้

เพราะหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพูดถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งมีความหมายไม่แตกต่างกันหรือมีความคล้ายคลึงกันได้ คือ

1. **ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3. **การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต (Kevin's Daddy คุณพ่อนักวางแผนการเงิน, 2561)

ดังนั้น ในที่นี้จึงกล่าวถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งเป็นความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ว่าสัมพันธ์กับเรื่องสันโดษในพุทธศาสนา 3 อย่าง (ความยินดี, ความพอใจ, ความยินดีด้วยของของตนซึ่งได้มาด้วยริ้วแรงความเพียรโดยชอบธรรม, ความยินดีด้วยปัจจัยสี่ตามมีตามได้, ความรู้จักอิมมฺมฺจักพอ) (ที.อ. 1/253) คือ

1. **ยถาลภสันโดษ** (ยินดีตามที่ได้, ยินดีตามที่พึงได้ คือ ตนได้สิ่งใดมา หรือ เพียรหาสิ่งใดมาได้ เมื่อเป็นสิ่งที่ตนพึงได้ ไม่ว่าจะหยาบหรือประณีตแค่ไหน ก็ยินดีพอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่ติดใจอยากได้สิ่งอื่น ไม่เดือดร้อนกระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้ ไม่ปรารถนาสิ่งที่ตนไม่พึงได้หรือเกินไปกว่าที่ตนพึงได้โดยถูกต้องชอบธรรม ไม่เพ่งเล็งปรารถนาของที่คนอื่นได้ ไม่ริษยาเขา)

2. **ยถาพลสันโดษ** (ยินดีตามกำลัง คือ ยินดีแต่พอแก่กำลังร่างกายสุขภาพและวิสัยแห่งการใช้สอยของตน ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลัง ตนมีหรือได้สิ่งใดมาอันไม่ถูกกับกำลังร่างกายหรือสุขภาพ เช่น ภิกษุได้อาหารบิณฑบาตที่แสดงต่อโรคของตน หรือเกินกำลังการใช้สอย ก็ไม่หวนเหวเสียดายเก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝืนใช้ให้เป็นโทษแก่ตน ย่อมสละให้แก่ผู้อื่นที่จะใช้ได้ และรับหรือแลกเอาสิ่งที่ถูกโรคกับตน แต่เพียงที่พอแก่กำลังการใช้สอยของตน)

3. **ยถาสารูปสันโดษ** (ยินดีตามสมควร คือ ยินดีตามที่เหมาะสมกับตน อันสมควรแก่ภาวะ ฐานะ แนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน เช่น ภิกษุไม่ปรารถนาสิ่งของอันไม่สมควรแก่สมณภาวะ หรือภิกษุบางรูปได้ปัจจัยสี่ที่มีค่ามาก เห็นว่าเป็นสิ่งสมควรแก่ท่านผู้ทรงคุณสมบัติน่านับถือ ก็นำไปมอบให้แก่ท่านผู้นั้น ตนเองใช้แต่สิ่งอันพอประมาณ หรือภิกษุบางรูปกำลังประพฤติวัตรขัดเกลาคตน ได้ของประณีตมาก็สละให้แก่เพื่อนภิกษุรูปอื่นๆ ตนเองเลือกหาของปอนๆ มาใช้หรือตนเองมีโอกาสนจะได้ลาภอย่างหนึ่ง แต่รู้ว่าสิ่งนั้นเหมาะสมหรือเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อื่นที่เชี่ยวชาญถนัดสามารถด้านนั้น ก็สละให้ลาภถึงแก่ท่านผู้นั้นตนรับเอาแต่สิ่งที่เหมาะสมกับตน) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561)

สรุปแล้ว ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสันโดษในพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กันใน 2 ส่วน คือ

1. ในแง่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสันโดษทางกาย ได้แก่ ความพอประมาณ และ ยถาลภสันโดษ (ยินดีตามที่ได้) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ยถาพลสันโดษ (ยินดีตามกำลัง) 2. ในแง่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสันโดษทางใจ ได้แก่ ความมีเหตุผล และ ยถาสารูปสันโดษ (ยินดีตามสมควร)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	สันโดษในพุทธปรัชญา	เกณฑ์ตัดสินปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสันโดษ
ความพอประมาณ	ยถาลาภสันโดษ	พอเพียงในเชิงวัตถุ
การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	ยถาพลสันโดษ	พอเพียงในเชิงการปฏิบัติ
ความมีเหตุผล	ยถาสารูปสันโดษ	พอเพียงในเชิงความคิด

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับขรรวาสธรรมในพุทธปรัชญา

หลักคุณธรรมที่เป็นพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีสี่จะ ทมะ ขันติ จาคะ ทั้ง 4 ข้อนี้มีเนื้อหาที่พออธิบายได้อย่างคร่าวๆ ดังนี้ หลักธรรมทั้ง 4 ข้อนี้คือขรรวาสธรรม (ธรรมสำหรับขรรวาส, ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์) (ส.ส. 15/845/316)

1. **สัจจะ** (ความจริง, ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริ่งใจ พุดจริง ทำจริง)
2. **ทมะ** (การฝึกฝน, การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว, รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตนนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา)
3. **ขันติ** (ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย)

4. **จาคะ** (ความเสียสละ, สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561)

ทั้ง 4 ข้อนี้เป็นหลักคุณธรรมพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ เพราะเป็นรูปแบบแห่งการดำเนินชีวิตหรือการพัฒนาชีวิตตามแนวพุทธศาสนานั้นเอง แต่ต้องบอกว่าถ้าจะให้อยู่ในกรอบแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นนับว่าเป็นเรื่องยากมาก เพราะการดำเนินชีวิตจริงๆ ที่ไม่ใช่แค่ทฤษฎีนั้นชีวิตต้องถูกกิเลสหรือสิ่งกระตุ้นเร้าให้เกิดความอยากนั้นมีมาก กล่าวคือความพอเพียงจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่มีสัจจะ (ความซื่อสัตย์) ทมะ (การฝึกฝน) ขันติ (ความอดทน) และจาคะ (ความเสียสละ) เพราะทั้ง 4 ข้อนี้เป็นหลักคุณธรรมที่เน้นการพัฒนาภายในและภายนอกตนเอง ได้แก่ สัจจะ ทมะ และขันติ เน้นฝึกตนเองให้มีภูมิคุ้มกันต่อแรงยั่วจากกิเลสหรือความต้องการวัตถุที่อยากได้หรือที่คนอื่นเอามาหลอกล่อเพื่อผลประโยชน์ต่างตอบแทนบางอย่าง แต่ถ้าประกอบด้วยคุณธรรมทั้ง 3 อย่างดังกล่าวแล้ว โอกาสที่ตนเองจะรอดพ้นจากกับดักแห่งความโลภในวัตถุย่อมเป็นไปได้เสมอ ส่วนจาคะนั้นจัดว่าเป็นเรื่องของมิจิตอาสา เสียสละแบ่งปัน พร้อมทั้งจะให้คนอื่นได้มีในสิ่งที่อยากมี ได้อยู่ตามความต้องการ และได้ใช้อย่างไม่อดอยาก

อนึ่ง เฉพาะทมะและขันตินั้น ทมะ แปลว่า การข่มใจ ขันติ คือ ความอดทน ซึ่งมีความใกล้เคียงกันมาก แต่ก็มี ความแตกต่างกันอยู่บ้าง กล่าวคือทมะนั้นหมายถึงการข่มใจที่เป็นปัจจัยภายในในตน ได้แก่ เป็นความรู้สึกภายในของตนเองที่ทนทานต่อการยั่วของกิเลสที่อยู่ภายในใจ เช่น ความอยากได้นั้นนี้ ความพยายาม การอาฆาต เป็นต้น ส่วนขันติ หมายถึง การอดทนต่อปัจจัยภายนอกที่มากระตุ้นให้เกิดกิเลส ได้แก่ เป็นความรู้สึกพยายามที่จะไม่ตอบโต้หรือลงมือกระทำตอบในเมื่อถูกบุคคลอื่นทำร้ายหรือรังแก เป็นต้น

ฆราวาสธรรม 4	ปัจจัย	ลักษณะที่ปรากฏและสัมพันธ์กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
สัจจะ	ปัจจัยภายใน	ความรู้สึกริใจต่อการจัดการกิเลสที่มีอยู่ภายในตน จนทำให้ตนเองสามารถประกอบความพอเพียงได้อย่างปกติ
ทมะ	ปัจจัยภายใน	ความรู้สึกริใจต่อกิเลสที่มีอยู่และที่มากระตุ้นภายในตน จนทำให้ตนเองสามารถประกอบความพอเพียงได้อย่างปกติ
ขันติ	ปัจจัยภายนอก	ความอดทนต่อบุคคลอื่นที่มาทำร้ายหรือดูหมิ่น จนทำให้ตนเองสามารถประกอบความพอเพียงได้อย่างปกติ
จาคะ	ปัจจัยภายนอก	ความต้องการช่วยเหลือบุคคลอื่นที่มาขอ ทำให้ตนเองสามารถประกอบความพอเพียงได้อย่างปกติ

3. บทสรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธปรัชญาเรื่องสันโดษและฆราวาสธรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น ทำให้เข้าใจได้ว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่นับว่าเป็นศาสตร์พระราชาสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพได้ เพราะปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงย่อมช่วยให้แต่ละคนในสังคมได้ใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะของตนเอง กล่าวคือได้ประคับประคองตนเองตามหลักสันโดษ ที่ประกอบด้วยการมีศัถยภาพในการหา มีกำลังวังชา และมีศัถยภาพในการบริหารจัดการ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้ก็คือความเหมาะสมของจำนวนสิ่งของที่ควรได้กับศัถยภาพในตนที่มีอยู่ หรือแม้แต่การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็สอดคล้องหรือไปด้วยกันได้กับหลักฆราวาสธรรม เพราะช่วยให้การบริหารจัดการชีวิตเป็นไปอย่างเรียบง่ายและมีความสุขในขณะที่ชีวิตต้องเผชิญกับโลกธรรมอยู่ตลอดเวลา สรุปแล้ว การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวคิดศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนย่อมเป็นไปได้และเป็นไปอย่างนิรันดร์ด้วย

บรรณานุกรม

- มหาหมกุฏราชวิทยาลัย. (2527). **พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับพิมพ์ 91 เล่ม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุทัสน สิลวโส. (2553). **ศึกษาการใช้จิตรในพระพุทธศาสนาเถรวาท**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2561). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. http://84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=122.
- Kevin's Daddy คุณพ่อนักวางแผนการเงิน. (2561). **ปรัชญาของ “เศรษฐกิจพอเพียง” รากฐานการวางแผนการเงินของคนไทยอย่างแท้จริง**. <https://aommoney.com>.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารวิจัยธรรมศึกษา ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

วารสารวิจัยธรรมศึกษา ของศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารวิจัยธรรมศึกษา

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้เขียนบทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนบทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้เขียนบทความ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้เขียนบทความในวารสารวิจัยธรรมศึกษา

1. บทความที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้เขียนบทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้เขียนเกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้เขียนควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง
4. ผู้เขียนบทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารวิจัยธรรมศึกษาก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับ การตีพิมพ์กับวารสารวิจัยธรรมศึกษาแล้ว
5. ชื่อผู้เขียนที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติหรือความขัดแย้งส่วนตัว
2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง
3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน
4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่าบทความที่รับประเมิน เป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน
5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารวิจัยธรรมศึกษากำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารวิจัยธรรมศึกษา
ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

1. ขนาดของต้นฉบับ

พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสันขนาด A4 โดยเว้นระยะระหว่างขอบกระดาษด้านบน 3.81 ซม. ด้านขวากับด้านล่าง 2.54 ซม.

2. รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง

ใช้รูปแบบอักษร TH Sarabun PSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาดและชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการวางตำแหน่งดังนี้

2.1 ขนาดกระดาษ จัดพิมพ์บทความด้วยกระดาษ ขนาด A4 พร้อมระบุเลขหน้า ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวาและซ้ายตามรูปแบบการจัดหนังสือทั่วไป

2.2 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.3 ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ตัวพิมพ์ใหญ่ ขนาด 14 ชนิดตัวหนา ตัวพิมพ์เล็ก ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.4 ชื่อผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวา ใต้ชื่อเรื่อง โดยให้ใส่ทั้งชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุอีเมลด้วย

2.5 ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวา ใต้ชื่อผู้เขียน โดยให้ใส่ที่อยู่หรือหน่วยงานทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.6 หัวข้อบทคัดย่อไทยและอังกฤษ ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ใต้ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน โดยหัวข้อบทคัดย่อไทยและหัวข้อบทคัดย่ออังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตัวพิมพ์ใหญ่

2.7 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์ไม่ควรเกิน 3 ย่อหน้า บรรทัดแรกเว้น 1 แท็บ (Tab) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

2.8 หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาไทย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดซ้ายหน้ากระดาษ ใต้บทคัดย่อภาษาไทย และคำสำคัญนี้ไม่ควรเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.9 หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดซ้ายหน้ากระดาษ ใต้บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และคำสำคัญนี้ไม่ควรเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.10 หัวข้อเรื่อง ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ระบุหมายเลขข้อ

2.11 หัวข้อย่อย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ระบุหมายเลขข้อย่อย โดยเรียงตามลำดับตามเลขหัวข้อเรื่องเป็นหลัก

2.13 เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน โดยบทความวิจัยและบทความวิชาการ ให้มีองค์ประกอบเริ่มตั้งแต่บทนำหรือความนำ เนื้อหาหลัก วิเคราะห์และสรุป บรรณานุกรม

ส่วนบทวิจารณ์หนังสือ ให้มีข้อมูลทางบรรณานุกรม ชื่อผู้วิจารณ์ บทวิจารณ์ สำหรับงานสร้างสรรค์ประเภทอื่นๆ ให้มีองค์ประกอบตามบทความวิจัยและบทความวิชาการ

3. จำนวนหน้าต้นฉบับ

เนื้อหาของบทความตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่ควรเกิน 15 หน้า กระดาษขนาด A4

4. ช่องทางการส่งผลงาน

4.1 ทางไปรษณีย์ ให้พิมพ์ผลงาน 1 ชุด และซีดีบันทึกผลงานในรูปแบบไมโครซอฟต์เวิร์ด 1 แผ่น ส่งถึง พระมหาหมหินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร. 137 วัดอาวุธวิกสิตาราม ถ.จรัญสนิทวงศ์ 72 แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร. 086-086-4258

4.2 ทาง Email โดยส่งไฟล์เวิร์ด ไปที่ maghavin9@yahoo.com

4.3 ทาง website โดยส่งไฟล์เวิร์ดเข้าในระบบของวารสาร หลังจากนั้น ทางวารสารจะดำเนินการตามลำดับจนกว่าจะมีการตีพิมพ์ผลงาน